

RĪGAS PEDAGOĢIJAS UN IZGLĪTĪBAS VADĪBAS AKADEMIJA
PEDAGOĢIJAS FAKULTĀTE

Inga Gaile

**MĀCĪBU MODELIS LAIKMETĪGĀS
DEJAS PROGRAMMAS STUDENTU
PROFESIONĀLĀS JAUNRADES
VEICINĀŠANAI**

PROMOCIJAS DARBA KOPSAVILKUMS

Doktora zinātniskā grāda iegūšanai pedagoģijā
Apakšnozare: augstskolas pedagoģija

Rīga, 2015

Promocijas darbs izstrādāts Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijā (RPIVA) Pedagoģijas fakultātē laika posmā no 2008. gada līdz 2014. gadam

Darba struktūra: promocijas darbs – disertācija 2 daļās

Darba zinātniskā vadītāja

Rīgas Tehniskās Universitātes profesore *Dr. paed.* **Anita Lanka**

Darba recenzenti:

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas profesore
Dr. paed. **Elita Volāne**

Latvijas Lauksaimniecības Universitātes asoc. profesore
Dr. paed. **Irēna Katane**

Latvijas Universitātes profesors
Dr. paed. **Vladimirs Kincāns**

Promocijas darba aizstāvēšana notiks

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas
Pedagoģijas promocijas padomes atklātā sēdē
2016. gada 27. janvārī plkst. 11.00
Imantas 7. līnija 1, 100. auditorija

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties
RPIVA bibliotēkā Imantas 7. līnijā 1 un elektroniski RPIVA mājas lapā
www.rpiva.lv

RPIVA Pedagoģijas promocijas padomes priekšsēdētāja
RPIVA profesore *Dr. paed.* **Inese Jurgena**

© RPIVA, 2015
© Inga Gaile, 2015

ISBN 978-9934-503-34-4

PROMOCIJAS DARBA VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS

XXI gadsimts ir radošo iespēju gadsimts un izvirza jaunas, augstākas kvalitātes prasības personības radošajai attīstībai. Starp jaunrades veidiem izcelta mākslinieciskā jaunrade, kura gūst aizvien lielāku pieprasījumu mūsdienu pasaulē dažādās savās izpausmēs gan sakarā ar māksliniecisko produktu pielietojuma sfēras izplatību, gan arī ar tieksmes pēc estētisko vajadzību piepildījuma kāpuma, kuru nosaka dzīves standartu izmaiņas un prasību pieaugums pēc personīgajām aktivitātēm.

Sabiedrībā pieaug radošo profesiju sociālais statuss, kļūst populārāki estētiskie pakalpojumi, pieaug pieprasījums pēc tādām profesijām, kā mākslinieks, režisors, dizainers un horeogrāfs. Tas mudina jaunatni profesionālās pašnoteikšanās posmā aktīvāk izvēlēties šāda veida profesijas.

Saistībā ar to aktualizējas problemātika, saistīta ar psiholoģiskā determinanta izpēti, kas veicina jauniešus apgūt radošās profesijas. Pieaug pieprasījums konkrētākām zināšanām par mākslinieciskās darbības subjekta psiholoģiskajām īpatnībām, tā radošo potenciālu, motivāciju, pasaules izpratni un gatavības jaunradei specifiku.

Izvēlētais pētījuma temats saistīts ar mākslas pedagogijas galvenajām problēmām. Māksla un cilvēks, īstenības estētiskā, mākslinieciskā apgūšana, mācību process kā radošu, oriģināli domājošu personību veidotājs u.c. jautājumi, kuri aplūkoti jau antikās pasaules domātāju atziņās, kļūst aktuāli arī mūsdienās.

Pieaugošais pieprasījums pēc mākslinieciskā profila profesijām pētniekiem rada jaunas iespējas un nepieciešamību meklēt efektīvas profesionālās jaunrades veicināšanas un motivācijas programmas profesijas apguves posmā. Psihologu pētījumos blakus mūsdienās nepieciešamo mākslinieciskās darbības profesionālo iemaņu veidošanās gaitai parādās uz iekšēju pašpilnveidošanos un radošas personības attīstību vērsti pētījumi. Aktuāli kļuvuši pedagogijas nozares pētījumi, kas vērsti uz mākslinieciski radošās darbības mehānismu, faktoru un veidošanās nosacījumu izpēti dažādos tās attīstības posmos, un radošā procesa psiholoģiskās sagatavošanas un uzturēšanas iespējām.

Promocijas darbā pētītas radošo profesiju studentu individuālo radošo resursu aktivizēšanas un veicināšanas iespējas mācību procesā.

Darba teorētiskajā daļā aplūkota mākslinieciskā jaunrade psiholoģiski pedagogiskajos pētījumos par jaunrades būtību un attīstību. Izvērtētas profesionālās jaunrades sekmēšanas iespējas un kvalitātes pilnveides pasākumi profesionālajā radošajā darbībā un izglītībā.

Kā nozīmīga prioritāte Latvijas izaugsmes un saimnieciskās uzplaukmes stratēģisko mērķu sasniegšanas sekmēšanai ir kultūrvides uzplaukumu veicinošu gudru, radošu, prasmīgu, uzņēmīgu un galantu profesionāļu izaugsme un darbība radošajās industrijās vietējā un nacionālā līmenī, produktīvas sadarbības veicināšanai Eiropā un kopīgās konkurētspējas paaugstināšanai pasaulē.

Kultūrā un mākslā vērojama jauna augstāka vērtību prioritāšu noteikšana, kas man personīgi pedagoģiskajos pētījumos ir nozīmīga. Jēdzieni radošums, dizains, dinamisms, inovācija un komercializācija kļūst par neatņemamu radošās dzīves un pedagoģiskās pētniecības satura sastāvdaļu. Arī skatuves mākslas izglītības pilnveide Latvijā veidrojama saskanīgi ar nākotnes attīstības izaugsmes procesiem.

Pētījuma aktualitāte noteica **pētījuma tematu** “Mācību modelis laikmetīgās dejas programmas studentu profesionālās jaunrades veicināšanai”.

Pētījuma objekts – dejas specialitātes mācību process koledžā.

Pētījuma priekšmets – studentu profesionālā jaunrade.

Pētījuma mērķis – izstrādāt, teorētiski pamatot un empīriski apobēt jaunradi veicinošu mācību modeli, kas nodrošina sekmīgāku un pilnvērtīgu studentu profesionālo jaunradi.

Pētījuma hipotēze – studentu profesionālā jaunrade mācību procesā attīstās sekmīgāk, ja students:

- a) ir motivēts profesijas semīgai apguvei,
- b) ja mācību procesā tiek izmantots jaunradi veicinošs mācību modelis.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) izanalizēt pedagoģijas un psiholoģijas literatūrā jaunrades būtību un jaunrades veidošanos studentiem;
- 2) izstrādāt studentu jaunrades procesa un produkta vērtēšanas kritērijus un rādītājus;
- 3) novērtēt pedagoģiskajā procesā studentu jaunrades reālo līmeni, noteikt profesionālās jaunrades veicināšanas specifiskās tendences un dinamiku;
- 4) izstrādāt, eksperimentāli pārbaudīt un apobēt mācību modeli, kas sekmē studentu profesionālās jaunrades attīstību.

Pētījuma teorētiskā nozīmība (novitāte):

- Teorētiski pamatota studentu profesionālās jaunrades būtība un tās veidojošo komponentu saturs.
- Atklāti studentu profesionālās jaunrades veicināšanas pedagoģiski psiholoģiskie nosacījumi.
- Izstrādāti studentu profesionālās jaunrades kritēriji un rādītāji.
- Izstrādāts mācību modelis studentu profesionālās jaunrades veicināšanai un empīriski pārbaudīta tā efektivitāte.

Pētījuma nozīmība praksei

Pētījumā formulētās atziņas ieviestas LKA LKK laikmetīgas dejas programmas studiju kursā “Skaņas dizains”.

- Pētījumā formulētās atziņas ieviestas LKA LKK laikmetīgas dejas programmas studiju kursā “Jaunrades psiholoģija”.

- Studiju kursa “Skaņas dizains” saturs ieviests un īstenots deju kolektīvu vadītāju un mūzikas pedagogu tālākizglītībā.
- Izstrādātais mācību modelis jaunrades veicināšanai aktualizējas reālajā studiju procesā LKA LKK laikmetīgās dejas studiju programmā.
- Pierādīta profesionālo jaunradi veicinoša mācību modeļa efektivitāte, tādēļ tas rekomendējams ieviešanai radošo profesiju apguves procesā.

Pētījuma metodes:

- Teorētiskās – zinātniskās literatūras teorētiskā analīze, mākslinieciskās jaunrades procesa un produktu analīze, modelēšana.
- Empīriskās metodes:
 - a) Datu ieguves metodes – veidojošais eksperiments (pētījuma dizains), intervijas (studentu pašvērtējumi, ekspertu vērtējumi), anketaptaujas, testēšana.
 - b) Datu apstrādes metodes – datu apstrāde veikta ar statistiskās apstrādes paketi SPSS 21.0. Pētījuma gaitā iegūtās informācijas ticamības un validitātes noteikšanai izmantotas metodes: Kronbaha–Alfa tests ticamības noteikšanai, šķērstabulas, biežumu analīze, Kolmogorova–Smirnova tests, Manna Vitnija tests, korelācijas analīze, faktoru analīze.

Pētījuma metodoloģiskais un teorētiskais pamats

- Darbības strukturāli procesuālā metodoloģiskā pieeja – personīgi nozīmīga darbība kā radošās attīstības līdzeklis (*Špona, 2001, Špona, 2009; Леонтьев, 1998; Выготский, 1998; Рубинштейн, 1976; Арнаутов, 1970; Лилов, 1981; Волков, 1991; Briška, 2011*).
- Jaunrades attīstības veicināšanas metodoloģiskā pieeja (*Amabile, 1999; Libart, 1995; 1997; Torrance, 1980, 1987, 1988, 2002; Макарьев, 1985; Кулагин, 1981; Runco, 2006; Sahlberg, 2009; Sternberg, 2006; Maslow, 1959, 1997; Scott, Leritz, Mumford, 2004; Urban, 2007; Barron, 1969; Грановская, 2002; Ильин, 2009*).
- Personības un identitātes attīstības teorijas (*Ericson, 1995; Polborn 2003; Ильин, 2009; Пиаже, 1994; Джанерьян, 2004; Кривицун, 2006; Олива, 2005, Gardner, 2011; Крупник, 1999; Abuhamdeh, Csikzentmihalyi, 2006; Guilford, 1950; DeVono, 1992, 1997; Шнейдер, 2004; Бернс, 2005; Юнг, 1994; Якобсон, 1971*).
- Sengrieķu mācība par talanta attīstīšanu (*Freeland, Cynthia, 2001; Платон, 1965*).
- Mākslinieciskās jaunrades un dejas jaunrades metodoloģijas un teorijas (*Sparshott, 1988; Ахтямова, 2000; Smith–Autard, 2000; Кузнецова, 2014; Локарева, 2002, Spalva, 2004; Speth, 2006*).
- Kritiskā konstruktīvismā balstīta refleksiņas pedagogiskās darbības teorija (*Dewey, 1979; Klafki, 2007; Rubene, 2008; Нотица, 2007, 2009*;

Околов, 2014, Bolton, 2010; Žogla, 2001; Баженова, 2006; Емелина, 2011; Кулагин, 1981).

- Jaunrades produktu izpēte un analīze (*Фокин, 1981; Валери, 1976; Johnston, 2012; Вилсон, 2001; Комиссаржевский, 1999; Рунин, 1999; Холмс, Кар, 1997; Simonton, 2007; Velšs, 2007).*

Pētījuma empīriskā bāze – Latvijas Kultūras akadēmijas Latvijas Kultūras koledžas laikmetīgās dejas studiju programmas studenti un pedagogi laika posmā no 2008. gada līdz 2014. gadam, kas nosacīti iedalāms šādos pētījuma posmos:

Sagatavošanās posms – 2002.–2008. gads – laikmetīgās dejas programmas izstrāde, akreditācija. Profesijas standarta izveide, mācību un prakses darba organizēšana, docētāju – radošu profesionāļu mācību darba un radošas sadarbības grupas izveide un aktuālo profesionālās mācību jaunrades problēmu apzināšana un izvirzīšana.

1. posms 2008.–2010. g. – teorētisko avotu, radošās darbības produktu un zinātniskās literatūras apkopošana, atlase un analīze. Pētījuma pamatkategoriju (ievaddaļas) un metodoloģijas izstrāde.
2. posms 2011.–2013. g. – jaunradi veicinoša mācību modeļa izstrāde un veidojošais eksperiments modeļa efektivitātes pārbaudei.
3. posms 2013.–2014. g. – datu apstrāde un interpretācija, rezultātu apkopošana.

Darba struktūra un apjoms. Pētnieciskā darba struktūru veido ievads, divas daļas ar apakšnodaļām, nobeigums, literatūras saraksts, pielikumi. Pētnieciskā darba apjoms 196 lpp.: promocijas darbs – 157 lpp., deviņi pielikumi 39 lpp. Promocijas darbā ir 22 attēli, 18 tabulas.

Aizstāvēšanai izvirzītās tēzes

1. tēze. Jaunrades būtība atklājas radošā procesa objektīvo komponentu, personības ētisko vērtību un psihisko stāvokļu un personības specifisko īpašību mijiedarbībā,
2. tēze. Process un produkts mākslinieciski radošajā darbībā ir vienoti, un veido veselumu. Pastāv sakarība starp studentu profesionālās jaunrades izpausmes dinamiku mācību procesā un integrēta mācību satura apguves un novērtēšanas organizāciju.
3. tēze. Izstrādātais mācību modelis, tā objektīvo un subjektīvo komponentu mijiedarbība nodrošina studenta patstāvību jaunrades procesā un atbildību par jaunrades procesa rezultātu, kas nodrošina personības profesionālajā darbībā nepārtrauktu jaunrades procesa attīstību.

PROMOCIJAS DARBA SATURS

Promocijas darba ievadā pamatota pētījuma temata izvēle un aktualitāte, raksturota risināmā problēma, noteikts pētījuma objekts un priekšmets, mērķis, izvirzīta pētījuma hipotēze, uzdevumi, norādītas pētījuma metodes, raksturota pētījuma bāze, sniegta informācija par pētījuma novitāti, praktisko nozīmību un darba aprobāciju.

Pētījuma 1. daļas **“Jaunrades būtība un tās attīstību veicinošie faktori”**

1.1. nodaļā “Jaunrades būtība un attīstība” veikta teorētiskās literatūras analīze par jaunrades būtību un vēsturiskajiem pētniecības aspektiem.

Jaunrade tiek skaidrota kā sintēze, kuras pamatā ir primitīvu, iracionālu zemapziņas spēku apvienojums ar racionāliem kognitīviem apzinīgās domāšanas mehānismiem (Barron, 1969), saistīta ar virsapziņu (Юнг, 1994), kā arī sistēma, kurā centrālā daļa atvēlēta intelektam, kurš attīstās noteiktas vides ietekmē (Gardner, 1993). Patlaban viens no patstāvīgiem un universāli pielietojamiem skaidrojumiem jaunradei ir kā darbībai, kam piemīt jauninājums un kas ir nozīmīga indivīdam un viņa kultūrai. Šāds formulējums ir jaunrades izpētes pamatā dažādās zinātņu nozarēs (psiholoģijā, socioloģijā, neirofizioloģijā, kibernetikā, pedagoģijā u.c.), kas veicina jaunrades atsevišķu raksturlielumu un aspektu padziļinātu izpēti. Tajā pašā laikā sasniegtie rezultāti liek secināt, ka jaunrades būtību nav iespējams atklāt pilnībā, izejot no noteikta veida vai atsevišķa radošas darbības aspekta analīzes, būtības un kopuma izpratnei nepieciešami multidisciplināri pētījumi. Konkrētu zinātņu nozaru jaunrades dažādo koncepciju salīdzināšanas un integrācijas mēģinājumi atspoguļo jaunrades formulējumu, jo šis jēdziens raksturo visdažādākās norises un parādības. Darbā uzsvars likts uz mākslinieciskās jaunrades pētniecību, kura analizējama gan kā process, gan produkts. Var pētīt pabeigtu mākslas darbu, tēlos ietvertu ietekmi un iedarbību un pašu tapšanas procesu un mākslinieka personības noteicošo lomu tajā (Bebre, 1982, 1985, 2011; Birkerts, 1925). Pētot mākslinieciskās jaunrades vēsturisko attīstību, var izsekot, kā laika gaitā pieņemti un atmesti dažādi uzskati par jaunrades procesu un tā subjektu – mākslinieku (Платон, 1965; Freeland, Cynthia, 2001; Lessings, 1970; Кант, 1994; Гегель, 1968; Šopenhauers, 2005; Hercens, 1950; Сеченов, 1961; Айзенк, 2009; Фрейд, 1998; Caudwell, 1938; Рубинштейн, 1976). Psiholoģisko pētījumu zinātniski teorētiskā analīze, kas veltīta mākslinieciskās jaunrades izpētei, aptver vairākus posmus un atšķirīgus izstrādes virzienus, gan mēģinājumi jaunrades psiholoģijas problēmas reducēt uz fizioloģiskām likumsakarībām, gan jaunradi definēt kā jaunu nosacītu refleksu veidošanos ar agrāk iegūto saikņu palīdzību.

Termins jaunrade ietver vairākus sekojošus komponentus:

- Indivīda subjektīvā spēja ienest savā personības esamībā nozīmīgu jauninājumu (jaunu problēmas risinājumu, jaunu metodi vai paņēmieni,

jaunu māksliniecisko tēlu u.tml.), neatkarīgi no radītā klātesamības sociālajā, kultūras vidē.

- Jaunas idejas rašanās un veidošanās process jeb jaunrades process.
- Jaunrades rezultāts – veidojums, produkts, mākslas darbs jeb jaunrades produkts.

Pētījuma 1. daļas **“Jaunrades būtība un tās attīstību veicinošie faktori”**

1.2. nodaļā **“Mūsdienu psiholoģijas un pedagoģijas zinātnieku atziņas par jaunradi”** izvirzīts atzinums, ka mūsdienās mākslinieciskās jaunrades process un produkts arvien biežāk nerada skaistuma un mākslas baudas sajūtu, bet iesaista recipientu problēmas līdzatbildīgā analīzes procesā, līdz ar to grūti pakļaujams tradicionālajām analīzes metodēm. Psihologu pētniecības uzmanības lokā ir jaunrades procesa mijiedarbība, personības un intelekta, darbības un motivācijas, intelektuālo un motivācijas komponentu izpratnes problēma, tas, cik lielā mērā jaunrade atkarīga no radošajām spējām. Psiholoģijā radošās spējas tiek aplūkotas kā tāda personības īpašību un īpatnību sintēze, kas raksturo to atbilstību noteiktas radošās darbības veikšanai un nodrošina šīs darbības efektivitāti (Guilford, 1950; Gardner, 1988; Любарт, 2009). Atbilstoši J. Renzulli definīcijai, apdāvinātība ir triju parametru – intelektuālo dotību, kas ir virs viduslīmeņa, radošās pieejas un neatlaidības kombinācija (Renzulli, 1986). Mākslinieciskās jaunrades rezultāts ir tēls. Tēlu var skatīt gan kā procesu, gan produktu. Personības mijiedarbības ar mūzikas, literatūras, skatuves darbos uztveramiem mākslas tēliem gaitā notiek kvalitatīva identitātes tēlainā satura transformācija (Ложев, 1995). Mākslas darba radītājs izvēlas tēla veidošanas instrumentus atbilstoši savai identitātes apziņai un izjūtai, piemēram simbolu. Mākslas darba radīšanas profesionālais rituāls ir kā informācijas translēšana psihiskās realitātes simboliskajā telpā, tā ir arī kultūras bāzes vērtību simboliskā uztveršana un translēšana (Шнейдер, 2004). Lai vērtētu mākslinieciskās jaunrades produktu, tā individualitāti un oriģinalitāti, rodas nepieciešamība izpētīt un izprast mākslas valodu. Tā nodod informāciju recipientam ar mākslas teksta radīšanas palīdzību, kurā ideja kodēta ar konkrētā mākslas veida valodas palīdzību (Карап, 1996).

Mākslinieciski radošās darbības kvalitāte un motivācijas izpausme ir nozīmīga jaunrades produkta radīšanā, daudzējādi nosakot tā nozīmi un realizēšanos. Mērķtiecīga motivācija var būt kā kompensējošs faktors speciālo spēju vai iemaņu nepietiekamības gadījumā. Šo nostādni pierāda mūsdienu psiholoģijā analizētā pazīstamu un atzītu mākslinieku radošās darbības analīze. K. Rodžerss uzsver, ka jaunrades pamatā ir cilvēka tendence sevi analizēt, kļūt par to, kas jau sākotnēji ir ielikts viņa potenciālā. Pēc autora teorijas radošais potenciāls ir spēks, kurš veicina pozitīvu pašvērtējumu un nodrošina indivīda pašvirzīšanos savā attīstībā (Роджерс, 1994). Mākslinieciski radošais potenciāls veidojas kā emocionālo, motivācijas, gribas, intelekta un garīgo komponentu sistēma. Tātad radošais potenciāls ir zināšanu kopums par jaunrades priekšmetu

un prasmju realizāciju subjektīvi jaunā mākslas produktā un personības tieksmē un vajadzībā radīt šo produktu (Курешева, Зинин, 2010). Sekmīgai radošai darbībai nepieciešama psiholoģiska un praktiska gatavība darbam: pozitīva motivācija, vispusīga psihe aktivitāte un radošas darbības potenciāls. Aktivitāte un tieksme uz jaunradi – neatņemams pašrealizācijas instruments, ko raksturo radoša attieksme pret dzīvi un profesionālo darbību (Maslow, 1997, Torrance, 1980). Psiholoģijā vienlīdz svarīgi ir apzināt ne tikai jaunradi veicinošos faktorus, bet arī šķēršļus, jeb barjeras sekmīgai radošai darbībai. Kā barjeras var būt pārmērīga kritika un produktīva dialoga trūkums. Dialogs ir radošās domāšanas pamats. Sistēmveidojoša radošās domāšanas komponenta attīstība nav iespējama bez dialoga (Столяренко, 1997).

Radošums kā domāšanas un motivācijas veids potenciāli piemīt jebkurai psihei. Tas apstiprina promocijas darbā izvirzīto domu, ka mākslinieciskā jaunrade ir iespējama arī bez ģenialitātes vai īpaša talanta klātbūtnes.

Mākslinieciskā jaunrade ir radošas darbības, personības un mākslas darba vienots veselums, tajā objektīvs ir ne tikai mākslas darbs vizuāli tveramā formā, bet arī dzīve un objektīvi pastāvošā mākslinieka personība. Mākslinieciskā jaunrade risinās kā dzīves fakta izmaiņas, pārtopot mākslas darbā, bet no mākslas darba gūtais estētiskais pārdzīvojums pozitīvi izmaina cilvēka personību.

1. daļas 1.3. nodaļas “Jauniešu profesionālās jaunrades procesuāli strukturālais raksturojums” 1.3.1 apakšnodaļā “Jauniešu radošā potenciāla veidošanās teorētiskie pamati” analizēta radošo un intelektuālo spēju attīstība jauniešu vecumposmā. Jauniešu vecumā uz vispārēja radošuma pamata veidojas speciālais radošums – spēja radīt noteiktā darbības sfērā. Šajā posmā liela nozīme ir profesionālajam paraugam. Individīvs vai nu paliek parauga atdarināšanas fāzē vai arī pāriet uz oriģinālu radīšanu. Pētījumi liecina, ka radošuma produktivitātes lielākais pieaugums ir no 20–30 gadiem (Cohen, 2001).

Pētījumi par jauniešu radošumu liecina, ka galvenais radošās domāšanas kavēklis ir bailes kļūdīties. Radoša vide, kur radoši mēģinājumi gūst atzinību, kļūst par vidi, kurā daudz biežāk novērojamas radošās spējas un radoša darbība. Pētījumā dominē uzskats, ka māksla jauniešu vecumā ietekmē vērtību orientāciju un personības ideālu veidošanos. Svarīgu lomu topošā mākslinieka profesionālo rakstura īpašību veidošanās procesā spēlē viņa vērtību orientācija, motīvi un vajadzības, kuras veidojas profesionālās jaunrades mācību sākuma stadijā un tālāk kļūst par primāro, aktivizējot profesionālo īpašību un spēju attīstību.

Sekmīgas radošas darbības prasmju attīstīšanā jauniešu vecuma posmā liela nozīme ir identitātes veidošanās procesam. Identitātes pamats ir tēls, mākslinieciskam tēlam un identitātei ir kopīgi kritēriji. Identitāte ir visu kāda cilvēka īpašību sintēze unikālā struktūrā, kas tiek veidota un mainīta subjektīvas pragmatiskas orientācijas rezultātā pastāvīgi mainīgā vidē (Шнейдер, 2004). Lai attīstītu jauniešu vecumā mērķtiecīgas uztveres spējas, nepieciešams vingrināt uztveramā objekta novērošanas prasmes no tā daudzveidīga izteiksmīguma

pozīcijām – salīdzināšana, apkopošana, analīze un sintēze, iespaidu uzkrāšana. Novērošanas prasmes jauniešu vecumā pamazām kļūst par radoša mākslinieka personības īpašībām. Atmiņa jauniešu vecumā iegūst motivējošu, mērķtiecīgu raksturu. Atmiņa mākslinieciskajā jaunradē atkarīga no uztveres, novērošanas kvalitatīvajiem rādītājiem. Mākslinieciskā tēla izteiksmīgumu veido uztverē un atmiņā izveidotie priekšstati, bet tas atkarīgs arī no emociju un jūtu gammas niansēm (Кузин, 2005).

Mākslinieciskās jaunrades izpētes objektīvo uzdevumu nostādni nosaka pārvērtības, kuras periodiski notiek visās sabiedrības aktivitātes sfērās un izvirza jaunos augstākās izglītības mērķus un uzdevumus, it īpaši radošo profesiju speciālistu sagatavošanas sfērā. Savukārt mākslinieciskās jaunrades subjektīvās vajadzības ir jaunieša pašizziņas, pašapziņas un pašizpratnes veicināšana, sevis kā mākslinieciskās darbības subjekta apzināšanās, kas apveltīts ar spēju translēt un paust estētiskos un garīgos ideālus mūsdienu realitātē, šodienas sabiedriskajā situācijā.

1. daļas 1.3. nodaļas “**Jauniešu profesionālās jaunrades procesuāli strukturālais raksturojums**” 1.3.2. apakšnodaļā “**Jauniešu radošumu sekmējošs studiju process. Tā veicinošie un kavējošie faktori**” analizētas jaunrades pedagoģiskās veicināšanas iespējas. Mūsdienās radošā procesa veicināšanas izpētē liela uzmanība pievēršama nevis darbības principiem, bet gan mijiedarbības principam, jo darbības pieeja balstīta uz mērķa un rezultāta atbilstību, savukārt, mākslinieciskajā jaunradē nav nepieciešama mērķa un rezultāta saskaņotība. Ļ. Vigotskis izvirza tēzi, ka nav iespējams iemācīt radīt jaunrades darbus, bet tas nenozīmē, ka pedagogs nevar veicināt tās izraisīšanu. Caur apziņu notiek pāreja neapzinātajā un caur izzināšanas procesiem tiek stimulēti zemapziņas procesi (Выготский, 1998).

Jaunrades īstenošanas nosacījumi mācību procesā ir uzdevumu noteikšana, tēmas izvirzīšana, izpildījuma tehnikas veids, mākslas veidam raksturīgie instrumenti, atvītātes komponenti, dēvēti arī par faktoriem, kas nosaka, kā attīstīsies studenta radošās spējas. R. Sternbergs jaunrades investēšanas teorijā apraksta vairākus savstarpēji saistītus komponentus, kas nepieciešami radošas darbības īstenošanai. Tie ir personības īpašības, intelekta spējas, zināšanas – potenciālā gatavība jaunradei, motivācija un radoša vide – aktuālā gatavība jaunradei (Sternberg, 2006). Lai potenciālais limenis kļūtu par aktuālo, jaunradei jāiziet caur trim radošās darbības iemaņu sagatavošanās stadijām – atdarināšanas, mākslinieciskās atdarināšanas, atdarinošās mākslas (Гнатко, 1994).

Refleksīvais komponents regulē mākslinieciski radošās darbības potenciāla attīstību un pašrealizāciju. Tā struktūru veido refleksīvās prasmes (pašanalīze, pašnovērtējums, izvēle, prognozēšana, projektēšana, pašregulēšana), kas ļauj studentam apzināt un adekvāti novērtēt savus motīvus, intereses, vajadzības, iesaistīties mākslinieciski radošās darbības procesā, vērst savu vērtīborientāciju uz radošā potenciāla attīstīšanu un pašattīstību, kā arī mākslinieciski radošās

darbības kvalitātes novērtēšana. Šī komponenta attīstības līmenis nosaka un atspoguļo psiholoģisko un praktisko studenta gatavību māksliniecišķi radošai darbībai un nosaka nepieciešamos iekšējos mehānismus studentu māksliniecišķi radošās darbības veikšanai (Емелина, 2011).

Efektīva refleksiīva pedagoģiskā darbība izpaužas kā vajadzība stāstīt, dalīties ar pārdzīvoto, lai kritiski vērtētu savas un citu darbības, lai dinamiski palielinātu izpratni par profesionālo darbību (Bolton, 2005). Studiju procesa atsevišķiem posmiem neatņemama sastāvdaļa ir pašvērtējums, kolektīvā vērtēšana un refleksija par studentu patstāvīgajiem radošajiem darbiem. Tātad, izglītībai jābūt diferencētai, uz personību orientētai. Šādu viedokli atbalsta kritiskā konstruktīvisma teorija.

Svarīgākie studentu māksliniecišķi radošās pašrealizācijas pedagoģiskie nosacījumi ir pedagoģiskā procesa radoša organizācija, kas vērsta uz studenta personības sfēras attīstību – sistēmiska pakāpeniska studentu pašizziņas, radošās pašrealizācijas un līdzradišanas vērtību veidošana, mācību māksliniecišķi radošās darbības kultūras apguve, studentu un pasniedzēju līdzradišanas un refleksīvas darbības realizācija, risinot māksliniecišķi radošos uzdevumus, studentu radošās pašrealizācijas barjeru noskaidrošana un pārvarēšana. Šie nosacījumi izpildāmi labākā kvalitātē, ja pedagogs pats nodarbojas ar profesionālu jaunradi. Radošās personības attīstību var sekmēt tikai radošs skolotājs – tāda ir pedagoga lomas būtība jaunrades procesā.

1. daļas 1.3. nodaļas “Jauniešu profesionālās jaunrades procesuāli strukturālais raksturojums” 1.3.3. apakšnodaļā “Dejas, mūzikas, improvizācijas mācību satura integrācija radošās sadarbības procesā” analizēta dažādu mākslu valodu mijiedarbības un integrācijas iespējas radošajā procesā. Pētījumā apskatītie radošās sadarbības piemēri atspoguļo kā dažādu mūsdienu mākslas veidu māksliniecišķās izteiksmes līdzekļi pakārtoti radošā mērķa vienotības realizācijai laikmetīgas mākslas projektos. Tas rosina veikt dažādu māksliniecišķi radošās darbības instrumentu iekļaušanu mācību saturā un izstrādāt starpdisciplinārus integratīvus radošos uzdevumus jaunrades veicināšanai.

Jaunradi sekmē un radošu sadarbību veicina arī improvizatorisms kā radošās spējas un improvizācija kā darbības un sadarbības forma. Improvizācija, pildot meklēšanas, eksperimentēšanas funkcijas, palīdz organizēt vajadzīgo asociāciju rašanās un atlasē procesu. Pirmtēla meklēšanas un veidošanās pamatā ir asociatīvais materiāls. Asociatīvā domāšana un improvizatoriskā spēle ar asociācijām tālākajā procesā konstruē un saliedē mākslas darba iecerī un tēlus noteiktā pakārtotībā.

Pēc J. Vasiļkova pētījuma, improvizācija attīsta ne tikai psihotehniku, bet arī radošās spējas, pilda aktiermeistarības attīstības, radošās brīvības, domāšanas oriģinalitātes attīstīšanas funkcijas (Васильков, 2001).

Integratīvātes princips kalpo māksliniecišķi radoša mērķa vienotības pilnīgākai sasniegšanai. Balstoties uz psiholoģiski vērstas pedagoģiskās līdzdarbības

organizēšanas nepieciešamību, kā arī analizējot pieprasījumu psiholoģiskās izpratnes iegūšanai, izstrādāta darba autores pedagoģiski vērsta psihisko procesu aktivizācijas shēma radošas darbības veicināšanai (skat. 1. tabulu):

1. tabula. Psihisko procesu pedagoģiskā transformācija jaunrades procesā

Psihiskie procesi	Horeogrāfiskā jaunrades darba veidošana		
	Mērķis	Rezultāts	Process
Sajūtas	Sajūtu informācijas pārvēršana zīmju, tēlu valodā	Ar sajūtu uztverama priekšmetisko kvalitāšu kodēšana ar mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem	Sajūta – piemēram, maigs, pūkains. Atspoguļojums tēlā – līnijas, plastika, žesti, temporitms
Uztvere	Novērojams, visaptverošs, holistisks, vienots priekšmeta, parādības tēls	Objektu tieša attēlošana, to raksturīgāko īpatnību fiksācija	Īstenības attēlošana ar mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem
Priekšstats	Apkopojoša, uzskatāma priekšmetu analīze	Uztverē agrāk fiksēto priekšmetu un parādību nostiprināšana	Etīdes, kas balstītas uz izveidoto priekšstatu
Iztēle	Priekšmeta tēls, kurš izveidojas radošās iztēles priekšstatu pārveidošanās rezultātā	Priekšstatu pārveides objektivizācija ar mērķi pastiprināt attēlojamo parādību emocionālo izteiksmīgumu	Tēla stilizācija, vides, apstākļu maiņa, izteiksmes līdzekļu pastiprināšana, paplašināšana, mākslinieciski radoša pārveide
Tēlainā domāšana	Jauns, oriģināls tēls	Jaunu tēlu bagātināšana ar mākslinieciskām nokrāsām izveidojušos asociāciju rezultātā	Skices, etīdes, kas atspoguļo idejas, ieceres kristalizāciju un tēla mākslinieciskā izteiksmīguma meklējumi
Radošā iztēle	Estētiski nozīmīgs mākslinieciskais tēls, materializēts radošā produktā	Mākslinieciskā tēla plastiskā izteikšana – formas un satura vienotība	Mākslinieciskās jaunrades process un produkts

Integratīvam pedagoģiskam procesam jāveicina situācija, kur studiju centrā ir students kā personība un studijas ir radošs process, kur zināšanas var tikt izmantotas daudzveidīgās situācijās. 4. tabulā tiek apkopoti no teorētiskās analīzes izrietošie didaktiskie paņēmieni, kas veicina jaunrades attīstību pedagoģiskajā procesā (skat. 2. tabulu).

2. tabula. **Specifisks kritiskā konstruktīvisma didaktisko paņēmienu un jaunradi veicinoša mācību procesa salīdzinājums**

Kritiskā konstruktīvisma didaktiskie paņēmieni	Jaunradi veicinošs pedagoģiskais process
Mācību satura un uzdevumu integrācija	Māksliniecisko paņēmienu daudzveidība
Refleksīva darbība	Patstāvīgs neatkarīgs spriedums estētiskā vērtējumā
Individualitātes, oriģinalitātes atbalstīšana	Spēju attīstīšana, stila un gaumes veidošanās
Pedagogs – improvizators	Radoša darbība
Motivācija	Radošās domāšanas veicināšana

Šis salīdzinājums dod teorētisku pamatojumu darbā izvirzītajiem mērķiem par kritiskā konstruktīvisma didaktisko paņēmienu piemērošanu studentu profesionālās jaunrades veicināšanai, kā arī palīdz izstrādāt šādam mērķim atbilstošu studiju saturu.

1. daļas 1.4. nodaļā “**Mācību modelis studentu profesionālās jaunrades veicināšanai, tā filozofiskais, psiholoģiskais un pedagoģiskais pamats**” tiek iztirzāts jaunradi veicinošs mācību modelis.

1. daļas 1.4. nodaļas “**Mācību modelis studentu profesionālās jaunrades veicināšanai, tā filozofiskais, psiholoģiskais un pedagoģiskais pamats**” 1.4.1. apakšnodaļā “**Mācību modeļa filozofiskais pamats**” analizēts modelis, kurš ietver sevī struktūrkomponentus – students kā mācību procesa subjekts, pedagogs kā radošs profesionālis un studentu mācību radošā darbība un sadarbība. Studentu māksliniecisko jaunradi veicinošu nosacījumu mācību modeļa saturā ietverta sistemātisku, pakāpenisku izziņas vērtību veidošanās, pašizzināšana, mākslinieciski radoša pašrealizācija, radoša sadarbība, mākslinieciski pētnieciskās iemaņas, mākslinieciski radošo mācību darbība, studentu un pedagogu radoša sadarbība pētnieciskajā darbībā un radošo uzdevumu risināšanā, jaunrades barjeru pārvarēšana.

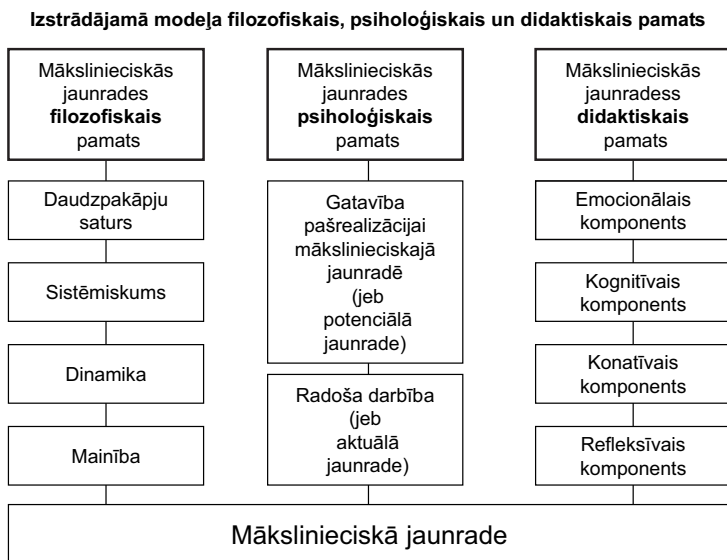
1. daļas 1.4. nodaļas “**Mācību modelis studentu profesionālās jaunrades veicināšanai, tā filozofiskais, psiholoģiskais un pedagoģiskais pamats**” 1.4.2. apakšnodaļā “**Mācību modeļa psiholoģiskais pamats**” izveidots procesuāls radošās darbības mehānisma attēlojums un veikta salīdzinošā analīze katra apzīmētā posma produktivitātei attiecībā uz mākslas tēla veidošanos un jaunrades darba tēlaino saturu.

1. daļas 1.4. nodaļas “**Mācību modelis studentu profesionālās jaunrades veicināšanai, tā filozofiskais, psiholoģiskais un pedagoģiskais pamats**” 1.4.3. apakšnodaļā “**Mācību modeļa didaktiskais pamats**” tiek noteiktas pamatprasības studentu radošās darbības veicināšanai: studentu pilnvērtīga radošā potenciāla attīstība realizējama tikai speciāli organizētā pedagoģiskā procesā, radošie uzdevumi jārisina ciešā saistībā ar speciālo spēju un prasmju attīstību un

redzesloka paplašināšanu dažādos mākslas veidos, potenciālajām iespējām citu mācību darbības veidu apgūvē jākalpo radošās darbības potenciāla veicināšanai, mākslinieciski radošai darbībai jānorisinās radošas vides apstākļos. Šo procesu var definēt kā integrētu pedagoģiski radošo darbību, kura sastāv no šādiem posmiem:

- 1) mākslinieciski pētnieciskās darbības, kur nepieciešams noteikt sakarību starp mākslas faktu un dzīves faktu, sociāli psiholoģiskos nosacījumus, kurus izvirza izpildītāji kā personības;
- 2) mākslinieciskās konstruēšanas darbība – saskatīt iespējas, ko nosaka mākslinieciskā iecere saistībā ar konkrētajiem izpildītājiem, kolektīvu, un noteikt konkrētā izpildītāja izaugsmes iespējas, atrast risinājumu, kurš pātrina katra izpildītāja personālo profesionālo izaugsmi;
- 3) mākslinieciski komunikatīvie un organizatoriskie uzdevumi – īstenot savu ieceri radošās sadarbības procesā ar izpildītājiem, organizēt sadarbību izpildītāju starpā, piesaistīt tam nepieciešamos palīg līdzekļus.

Uzsverot integratīvo personības izglītošanas raksturu, var izdalīt potenciālās un aktuālās jaunrades posmus, raksturot ar daudzpakāpju saturu, sistēmiskumu, dinamismu un mainību. Tādēļ skaidrojumā parādīts modeļa filozofiskais, psiholoģiskais un didaktiskais pamatojums (skat. 1. attēlu):

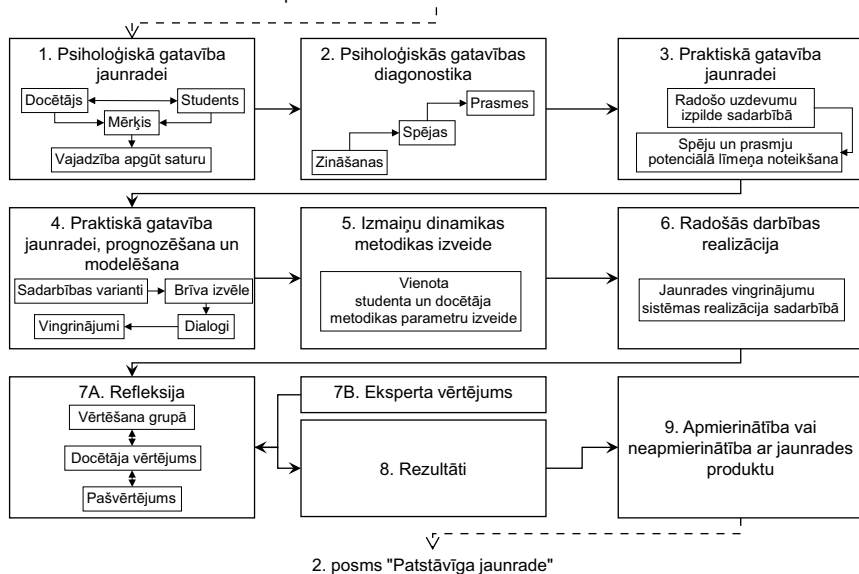

1. attēls. Izstrādājamā modeļa filozofiskais, psiholoģiskais un didaktiskais pamats

Nākamajos divos attēlos parādīts jaunradi veicinošs strukturāli procesuālais didaktiskais, jeb mācību modelis:

Jaunradi veicinošs strukturāli procesuālais didaktiskais modelis (I)

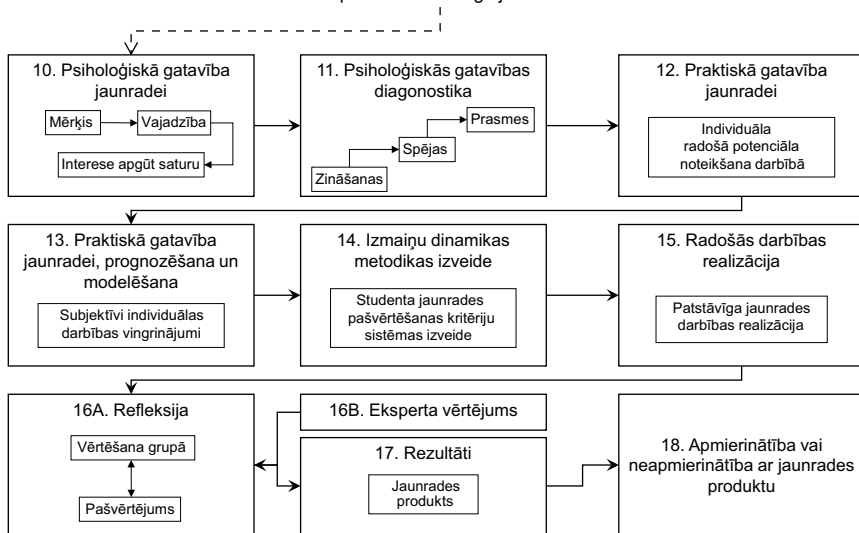
1. posms "Jaunrades veicināšana sadarbībā"

2. attēls. Mācību modelis: 1. posms "Jaunrades veicināšana sadarbībā"

Jaunradi veicinošs strukturāli procesuālais didaktiskais modelis (II)

2. posms "Patstāvīga jaunrade"

3. attēls. Mācību modelis: 2. posms "Patstāvīgā jaunrade"

Mācību modeļa apraksts skatāms 3. tabulā.

3. tabula. Mācību modeļa apraksts

	Students kā radošās sadarbības subjekts mācību jaunrades procesā	Students kā radošās darbības subjekts patstāvīgā jaunradē
Integrēts mācību saturs	Psiholoģiskā gatavība jaunradei	
	Mācību pedagoģiski psiholoģiskā mērķa formulēšana, kurā atspoguļota profesionālās jaunrades veicināšana tādās disciplinās, kā dejas kompozīcija, skaņas dizains, improvizācija, jaunrades psiholoģija. Pozitīvas attieksmes pret jaunradi veidošana, priekštata par profesionālo jaunradi paplašināšana, radošo spēju attīstīšana, radošā potenciāla pilnveidošana, prasmju veidošana izvirzīt un risināt radošos uzdevumus	Izstrādāt mērķi noteikta veida jaunrades produkta izstrādei, ievērojot skaidri izvirzītus stila, formas, adresāta nosacījumus. Šajā posmā iezīmējas konkrētas autora un interpreta radošās sadarbības formas.
	Psiholoģiskās gatavības diagnostika	
	Radošo spēju veida un līmeņa diagnostika. Jaunrades motivācijas un pašnovērtējuma diagnostika, spēju un prasmju līmeņa noteikšana radošā darbībā.	Līdzekļu, paņēmienu, kritēriju pielietošana spēju un prasmju noteikšanā, lai sekmīgi realizētu radošo ieceris; potenciāla, no kura atkarīgs jaunrades produkta rezultāts, noteikšana un izvērtēšana.
	Praktiskā gatavība jaunradei	
	Pedagoģiskās situācijas novērtēšana atbilstoši studentu individuālajām īpatnībām, radošo mācību uzdevumu un metodikas adaptēšana atbilstoši spēju un prasmju līmenim.	Jaunrades darbu novērtēšana, to nozīme un saistība ar perspektīviem radošajiem projektiem, veiktais ieguldījums individuālā radošā potenciāla veidošanā, izmantošanā un pielietošanā dotajos apstākļos.
	Praktiskās gatavības prognozēšana un modelēšana	
Starpdisciplināra integrēta radošā sadarbība studenta kā pašaktualizējušās personības attīstībai: pedagoģu kā radošu profesionāļu savstarpējā sadarbība: sadarbība starp pedagoģu kā radošu profesionāli ar katru individuālo studentu kā arī studentu sadarbība radošā vidē.	Jaunradi veicinošā hipotētiskā mācību modeļa izstrādāšana, kurā paredzēta radošo uzdevumu realizācija, kas balstīta uz subjekta individuālā potenciāla līmeni un īpatnībām un pedagoģiskā procesa apstākļiem. Šajā posmā tiek noteiktas radošās darbības paņēmienu un sadarbības formas, kuras optimāli palīdz realizēt radošo potenciālu saskaņā ar ieceris.	

Jaunrades izmaiņu dinamikas noteikšana	
Vienota docētāju un studentu parametru/rādītāju noteikšana un izveidota kritēriju sistēma šo parametru izvērtēšanai. Jaunrades attīstības plāna iespējamo izmaiņu apzināšana.	To kritēriju un rādītāju izstrāde, pēc kuriem būs iespējams novērtēt mērķa sasniegšanas pakāpi. Studentu jaunrades izvērtēšana atbilstoši izveidotajai sistēmai.
Radošās darbības realizācija	
Projekta realizācija imanentā savstarpējā mijiedarbībā, kas izpaužas izmaiņu veikšanā procesa laikā, veicot apzinātu, mērķtiecīgu korekciju atkarībā no savstarpējās radošās sadarbības gaitas un rezultātiem/rādījumiem.	Radošās darbības realizācija mākslinieciskās jaunrades skatuviskos projektos ar permanentu improvizatorisku gatavību koriģēt virzības gaitu uz rezultātu atkarībā no mākslinieciski radošās sadarbības un radošās iecerēs mijiedarbības reālās situācijas.
Pašvērtēšana un vērtēšana	
Rezultātu pašnovērtēšana, kolektīvā vērtēšana, eksperta vērtējums un salīdzināšana ar hipotētiski plānotajiem rezultātiem, jaunrades attīstības optimizācijas izstrāde tālākai realizācijai.	Individuāla katra studenta jaunrades attīstības dinamikas vērtēšana, reālā jaunrades līmeņa noteikšana, balstoties uz kritēriju un rādītāju sistēmu un saskaņā ar mākslinieciskajām iecerēm.

Māksliniecisko jaunradi veicinošu mācību modeli var skaidrot kā jaunradi sekmējošu, integratīvu personības izglītošanu, kas ietver sevī sistēmisku organizāciju un sarežģītu struktūru, kurā savstarpēji mijiedarbojas emocionālie, kognitīvie, konatīvie un refleksīvie struktūrkomponenti. Tas realizējas gan ārējā radošā darbībā, gan psiholoģisko procesu veicināšanā. Modelis ietver integratīvu personības izglītošanas raksturu, var izdalīt potenciālās un aktuālās jaunrades posmus, raksturot ar daudzpakāpju saturu, sistēmiskumu, dinamismu un mainību. Pētījumā parādīts modeļa filozofiskais, psiholoģiskais un didaktiskais pamatojums, kura mērķis ir mērķtiecīga jaunrade, analītiska domāšana un radošās stratēģijas plānošanas process tiešā radītāja kontrolē.

1.5. nodaļā “Profesionālās jaunrades vērtēšanas kritēriji un rādītāji” analizētas dažādu autoru jaunrades vērtēšanas kritēriju kopīgās un atšķirīgās iezīmes. Kritēriju izstrādāšanā tika ņemti vērā sekojoši parametri – kritērijiem jāatspoguļo galvenās mākslinieciskā jaunrades darba kvalitātes un dinamiku laikā un telpā, ar to palīdzību tiek veidotas mijsakarības starp visiem pētāmās sistēmas komponentiem, kritēriji tiek atainoti caur kvalitatīvo pazīmju (rādītāju) kopveselumu, kritēriju sistēma ir pietiekama, lai veiktu korektu mākslinieciskās jaunrades novērtējuma fiksāciju. Rādītājs kalpo kā kritērija raksturojošā iezīme kādam no aspektiem.

Salīdzinot un analizējot kopējās un atšķirīgās kritēriju pazīmes, tika izveidota šāda kritēriju un rādītāju tabula (skat. 4. tabulu):

4. tabula. Pētījuma priekšmeta kritēriji un rādītāji

Kritērijs	Rādītājs/ parametrs
Dejas tēls, saturs	Uztveramība
	Emocionalitāte
Kompozīcija	Pielietoto instrumentu mākslinieciskais derīgums
	Daudzveidīgums un risinājuma oriģinalitāte
Mākslinieciski radošā mērķa vienotība	Dinamika
	Muzikalitāte

Pētījuma autore izstrādājusi rādītāju līmeņus, kas ir vieglāk saskaitāmi un mērāmi vairāk attiecībā uz produktu, nekā procesu (skat. 5. tabulu).

5. tabula. Pētījuma priekšmeta rādītāju līmeņi

Rādītājs	Līmenis
Uztveramība	3. augsts līmenis izteikta uztveramība, 2. vidējs līmenis daļēja uztveramība, 1. zems līmenis vāja uztveramība
Emocionalitāte	3. augsts līmenis bagātīgi izteikta emocionalitāte 2. vidējs līmenis mēreni izteikta emocionalitāte 1. zems līmenis emocionalitāte nav izteikta
Pielietoto instrumentu mākslinieciskais derīgums	3. augsts līmenis vienmēr ir mākslinieciski derīgi 2. vidējs līmenis pārsvarā ir derīgi 1. zems līmenis dažreiz ir derīgi
Daudzveidīgums un risinājuma oriģinalitāte	3. augsts līmenis vienmēr daudzveidīgs un/ vai oriģināls 2. vidējs līmenis pārsvarā daudzveidīgs un/vai oriģināls 1. zems līmenis trūkst daudzveidīgums un/vai oriģinalitāte
Dinamika	3. augsts līmenis izteikta dinamika 2. vidējs līmenis mērena dinamika 1. zems līmenis maz izteikta dinamika
Muzikalitāte	3. augsts līmenis bagātīgi izteikta muzikalitāte 2. vidējs līmenis mēreni izteikta muzikalitāte 1. zems līmenis muzikalitāte nav izteikta

1.6. nodaļā “Mācību modeļa izstrādes gaitā gūtie secinājumi” apkopoti secinājumi no visiem teorētiskajā daļā analizētajiem jautājumiem, no kuriem jaunradi veicinoša mācību modeļa teorētisko pamatu nosaka:

- kritiskais konstruktīvisms kā radošu darbību veicinoša mācīšanās teorija;
- kritiskā konstruktīvismā balstīta didaktiskā pieeja veicina studentu un docētāju radošo sadarbību;
- mācību uzdevumi, kuri paredz studentu radošu meklējumu darbību, sekmē jaunrades motivāciju;

- vērtēšanā tiek ņemta vērā individualitāte, originalitāte, radošums, kā arī vērtēšanas sistēmā iekļauts pašvērtējums;
- studiju saturs kļūst mērķtiecīgāks un viengabalaināks, veicot nepieciešamo studiju kursu integrāciju;
- integratīvas pieejas attīstošā funkcija ietver sistemātiskās un radošās domāšanas attīstību;
- radošo spēju un radošās domāšanas attīstība notiek caur iesaistīšanu aktīvā radoša darbībā.
- svarīgi balstīties procesā uz mākslinieciski radošā mērķa vienotību, kur indivīds ir kā vienots, aktīvs veselums.
- māksliniecisko jaunradi veicinošu mācību modeli var skaidrot kā jaunradi sekmējošu, integratīvu personības izglītošanu, kas ietver sevī sistēmisku organizāciju un sarežģītu struktūru, kurā savstarpēji mijiedarbojas emocionālie, kognitīvie, konatīvie un refleksīvie struktūrkomponenti;
- mācību modelis realizējas gan ārējā radošā darbībā, gan psiholoģisko procesu veicināšanā;
- modelis ietver integratīvu personības izglītošanas raksturu, var izdalīt potenciālās un aktuālās jaunrades posmus, raksturot ar daudzpakāpju saturu, sistēmiskumu, dinamismu un mainību;
- pētījumā parādīts modeļa filozofiskais, psiholoģiskais un didaktiskais pamatojums, kura mērķis ir mērķtiecīga jaunrade, analītiska domāšana un radošās stratēģijas plānošanas process tiešā radītāja kontrolē.

2. daļā **“Laikmetīgās dejas programmas studentu profesionālās jaunrades veicināšanas veidojošais eksperiments un tā aprobācija Latvijas Kultūras koledžā”** sniegts pārskats par laikmetīgās dejas programmas studentu profesionālās jaunrades veicināšanas mācību modeļa aprobāciju Latvijas Kultūras koledžā.

2. daļas **“Laikmetīgās dejas programmas studentu profesionālās jaunrades veicināšanas veidojošais eksperiments un tā aprobācija Latvijas Kultūras koledžā”** 2.1. nodaļā **“Eksperimenta mērķis un uzdevumi”** izvirzīts mērķis empīriski aprobēt jaunradi veicinošu mācību modeli, kas nodrošina sekmīgāku un pilnvērtīgu horeogrāfisko izglītību. Būtībā empīriskā pētījuma mērķis – pārbaudīt jaunadi veicinoša mācību modeļa efektivitāti.

Aprobācijas uzdevumi:

- 1) veikt empīriskās bāzes raksturojumu, noskaidrot tās pietiekamību;
- 2) noskaidrot pētāmā priekšmeta mainīgos lielumus: kritērijus, rādītājus, pazīmes, konstruktus, to mērīšanas līmeņus;
- 3) veikt empīriskā pētījuma metožu pamatojumu, vienlaicīgi noskaidrojot to nepieciešamību un pietiekamību;
- 4) veikt empīriskā pētījuma norises aprakstu, ievērojot nepieciešamās aprobācijas procedūras;

- 5) veikt empīriskā pētījuma gaitā iegūto rezultātu analīzi un interpretāciju, vienlaicīgi veicot empīriskā pētījumā iegūto rezultātu ticamības (drošības, piemērotības) pārbaudi un rezultātu validitātes (pamatotības) pārbaudi;
- 6) noskaidrot empīriskā pētījuma gaitā iegūtos secinājumus.

2. daļas **“Laikmetīgās dejas programmas studentu profesionālās jaunrades veicināšanas veidojošais eksperiments un tā aprobācija Latvijas Kultūras koledžā”** 2.2. nodaļā **“Eksperimenta (empīriskās) bāzes raksturojums, tās pietiekamība”** aprakstīta pētījuma dalībnieku atlase un pētījuma sagatavošana. Pētījumā piedalījās 31 respondents LKA LKK studenti vecumā no 19–25, visi laikmetīgās dejas specialitātes 2011. un 2012. gada reflektanti. Reflektantiem novērojama vispārēja iepriekšēja radošās un mākslinieciskās darbības pieredze, jo iestājpārbaudījumos reflektanti prezentē jaunrades produktus individuāli un sadarbībā. Atbilstoši pētījuma robežām:

- datu apstrādē nav iekļauti studentu prakses radošie projekti, jo tie realizēti atšķirīgos, lokālām prasībām pakļautos apstākļos;
- jaunrades darbi citos mākslas veidos skatīti permanentā saistībā un integrēti ar horeogrāfiskās jaunrades specifiku un likumsakarībām;
- pētīta studentu jaunrades veicināšana studiju procesā, tāpēc netiek apskatīti un analizēti citi jaunradi veicinoši apstākļi sociālajā vidē, ģimenē.

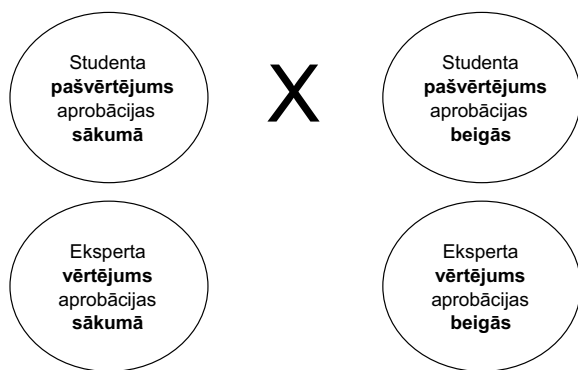
2. daļas **“Laikmetīgās dejas programmas studentu profesionālās jaunrades veicināšanas veidojošais eksperiments un tā aprobācija Latvijas Kultūras koledžā”** 2.3. nodaļā **“Pētāmā priekšmeta mainīgie lielumi (kritēriji, rādītāji, pazīmes, konstrukti), to līmeņi”** tika eksperimentāli pārbaudīta un novērtēta jaunradi veicinoša mācību modeļa efektivitāte studentu profesionālās jaunrades veicināšanā, veicot studentu pašvērtējuma un eksperta vērtējuma rezultātu datu apstrādi un analīzi. Aprobācijā izmantotas: 1) datu iegūšanas metodes; 2) datu apstrādes metodes pētījuma ticamības un validitātes noteikšanai – Kronbaha – alfa metode, biežumu tabulas, K-S tests, pāru korelācijas (Pīrsona) analīzes metode, faktoru analīze, t-testi neatkarīgām un atkarīgām pētāmām grupām; 3) iegūtās informācijas interpretācija. Aprobācijā datu iegūšana notika ar triangulācijas metodi – datu iegūšana notika, ņemot vērā studentu pašvērtējumu un pedagoga – eksperta vērtējumu. Pētījuma kritēriji atbilst teorētiskajā daļā izstrādātajiem konstrukta kritērijiem: 1) dejas tēls un saturs; 2) kompozīcija; 3) mākslinieciski radošā mērķa vienotība.

Saskaņā ar izstrādāto empīriskā pētījuma dizainu (sk. sadaļu “2.5. Aprobācijas metožu pamatojums, to nepieciešamība un pietiekamība”):

- pirmais mērījums notiek mācību sākumā, kurā students pats vērtē savu jaunradi un saņem eksperta vērtējumu (studenti iepazīstas ar kritērijiem un rādītājiem, kā arī saņem jaunrades darba videodokumentāciju);
- pēdējais mērījums notiek mācību beigās, kurā students pats vērtē savu jaunradi un saņem eksperta vērtējumu.

2. daļas “Laikmetīgās dejas programmas studentu profesionālās jaunrades veicināšanas veidojošais eksperiments un tā aprobācija Latvijas Kultūras koledžā” 2.4. nodaļā “Reprezentablas izlases veidošana” netika veidota reprezentabla izlase, jo tajā iekļauti visi studenti un pētīta katra studenta radošā izgausme visās ar māksliniecisko jaunradi saistītās darbības jomās visā studiju procesa garumā.

2. daļas “Laikmetīgās dejas programmas studentu profesionālās jaunrades veicināšanas veidojošais eksperiments un tā aprobācija Latvijas Kultūras koledžā” 2.5. nodaļā “Aprobācijas metožu pamatojums, to nepieciešamība un pietiekamība” tika izstrādāts aprobācijas (empīriskā pētījuma) dizains (skat. 4. attēlu).

Apzīmējumi: O – mērījumi; X – ietekme

4. attēls. Aprobācijas (eksperimentālā pētījuma) dizains

Aprobācijas dizains noteica empīrisko metožu izvēli un to pielietošanas secību:

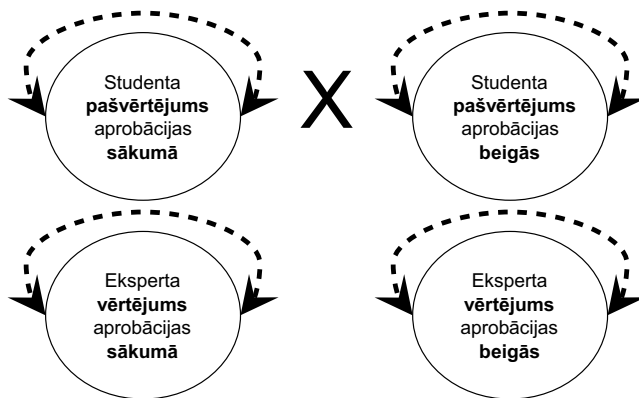
1. Veiktas aptaujas (anketaptaujas, testēšana);
2. No iegūtajiem datiem veikta datu analīze:
 - Kronbaha – alfa metode (ticamības analīzei);
 - Šķērstabulas (divu neatkarīgu pētāmo grupu salīdzināšanai);
 - Biežumu tabulas (aprakstošai statistikai);
 - K-S tests (lai noskaidrotu, cik būtiski empīriski iegūtie dati atšķiras no normālā sadalījuma);
 - t-tests neatkarīgām pētāmām grupām (Stjudenta t-tests vai Manna-Vitnija tests, lai noskaidrotu cik būtiski studentu pašvērtējums atšķiras no ekspertu vērtējuma);

- t-tests atkarīgām pētāmām grupām (t-tests vai Vilkoksona tests, lai noskaidrotu cik būtiski mērījumi aprobācijas sākumā atšķiras no mērījumiem aprobācijas beigās);
- Pāru korelācijas analīze (Pirsona; lai noskaidrotu saistību, tās ciešumu starp pētāmā priekšmeta mainīgajiem lielumiem);
- Faktoru analīze (daudzdimensiju analīze; lai noskaidrotu ne tikai saistību, tās ciešumu starp pētāmā priekšmeta mainīgajiem lielumiem, bet arī tos klasificētu);

3. No iegūtās informācijas veikta datu sintēze.

Datu ieguves process uzlabots un dinamizēts, reflektējot ar iepriekšējo posmu datu apstrādes iznākumu un balstoties uz vispārīgām psiholoģiski pedagoģiskām dimensijām, kas piemērotas visiem respondentiem, piemēram pašvērtējumā. Pētījumā izmantoti divi datu veidi: 1) verbālie dati; 2) neverbālie dati.

2. daļas **“Laikmetīgās dejas programmas studentu profesionālās jaunrades veicināšanas veidojošais eksperiments un tā aprobācija Latvijas Kultūras koledžā”** 2.6. nodaļā **“Eksperimenta norises apraksts, ievērojot nepieciešamo aprobācijas procedūru”** analizēta aprobācijas norise pēc iepriekš izveidotā pētījuma dizaina (sk. 4. attēlu. Aprobācijas (eksperimentālā pētījuma) dizains) un procedūrām (sk. “2.5. Aprobācijas metožu pamatojums; to nepieciešamība un pietiekamība”).

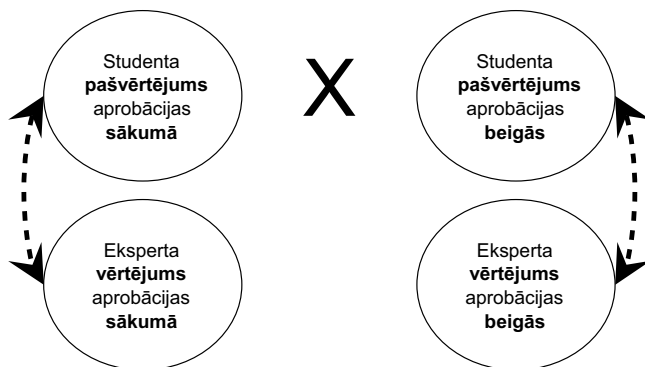
Apzīmējumi: O – mērījumi; X – ietekme

5. attēls. Aprobācijas dizains: pētāmo grupu analīze

Izmantojot aprobācijas dizainu *Pētāmo grupu analīze* (sk. 5. attēlu Aprobācijas dizains: pētāmo grupu analīze), izmantotas šādas aprobācijas metodes:

- Kronbaha – alfa metode (ticamības analīzei);
- Biežumu tabulas (aprakstošai statistikai);

- K-S tests (lai noskaidrotu, cik būtiski empīriski iegūtie dati atšķiras no normālā sadalījuma);
- Pāru korelācijas analīze (Pīrsona; lai noskaidrotu saistību, tās ciešumu starp pētāmā priekšmeta mainīgajiem lielumiem);
- Faktoru analīze (daudzdimensiju analīze; lai noskaidrotu ne tikai saistību, tās ciešumu starp pētāmā priekšmeta mainīgajiem lielumiem, bet arī tos klasificētu).

Apzīmējumi: O – mērījumi; X – ietekme

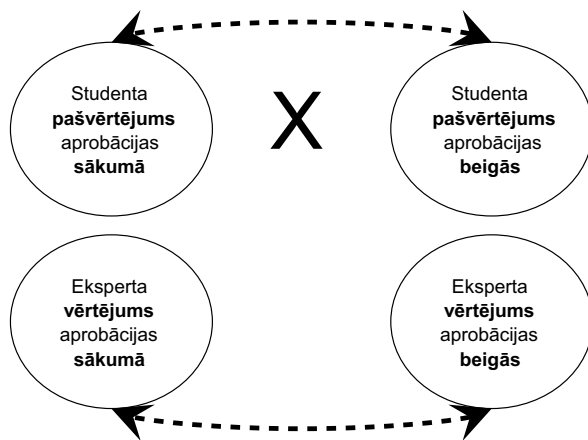
6. attēls. Aprobācijas dizains: divu neatkarīgu pētāmo grupu analīze

Izmantojot aprobācijas dizainu *Divu neatkarīgu pētāmo grupu analīze* (sk. 6. attēlu Aprobācijas dizains: divu neatkarīgu pētāmo grupu analīze), izmantota aprobācijas metode t-tests neatkarīgām pētāmām grupām (Stjudenta t-tests vai Manna-Vitnija tests¹, lai noskaidrotu cik būtiski studentu pašvērtējums atšķiras no eksperta vērtējuma).

Izmantojot aprobācijas dizainu *Divu atkarīgu pētāmo grupu analīze* (sk. 7. attēlu Aprobācijas dizains: divu atkarīgu pētāmo grupu analīze), izmantota aprobācijas metode t-tests atkarīgām pētāmām grupām (t-tests vai Vilksona tests², lai noskaidrotu cik būtiski mērījumi aprobācijas sākumā atšķiras no mērījumiem aprobācijas beigās).

¹ Attiecīgās metodes izvēle ir atkarībā no K-S testa rezultātiem

² Attiecīgās metodes izvēle ir atkarībā no K-S testa rezultātiem

Apzīmējumi: O – mērījumi; X – ietekme

7. attēls. Aprobācijas dizains: divu atkarīgu pētāmo grupu analīze

2. daļas “Laikmetīgās dejas programmas studentu profesionālās jaunrades veicināšanas veidojošais eksperiments un tā aprobācija Latvijas Kultūras koledža” 2.7. nodaļā “Eksperimenta gaitā iegūto rezultātu analīze un interpretācija, to ticamības (drošības, piemērotības) un validitātes (pamatotības) pārbaude” konstatēts, ka iekšējo validitāti nodrošināja apstākļi, ka visiem pētījuma respondentiem tika nodrošināti mākslinieciskās jaunrades darbībai atbilstoši apstākļi, vienādas izvēles iespējas (izpildītāju, radošās grupas veidošanas) un ar viņiem strādāja vieni un tie paši docētāji pēc noteiktas programmas. Iekšējai validitātei nozīmīgi ir skaitliskie dati, aptauja un testēšana kā datu ieguves metode un hipotēzes pārbaude. Pētījuma ārējo validitāti nodrošināja apstākļi, ka aprobācija noritēja reālajā dzīvē, nevis laboratorijā, kā arī attiecīgi izvēlētas datu ieguves un analīzes metodes (sk. 2.5. *Aprobācijas metožu pamatojums, to nepieciešamība un pietiekamība*).

2.7.1. apakšnodaļā “Aprobācijas dizains “Pētāmo grupu analīze” izmantojot aprobācijas metodes Kornbaha – alfa testu, biežumu tabulas, K-S testu, Pīrsona pāru korelācijas analīzi, faktoru analīzi, konstatēts, ka pētāmā priekšmeta mainīgie lielumi (kritēriji, rādītāji), pamatojoties uz pētījuma gaitā iegūtajiem rezultātiem, ir ticami (piemēroti LKA LKK kultūrvidei) un ir pielietojami turpmākajā pētījuma gaitā. Iegūtie rezultāti uzrāda pozitīvu bilanci visos mērījumos, un parāda, ka visvairāk augstākais vērtējums pieaudzis rādītājam Mūzikalitāte. Tas saistīts ar to, ka studentiem zināšanas un prasmes lietot mūziku jaunradē ir bijušas zemākas, nekā zināšanas un prasmes dejas nozarē. Integratīvi

sniedzot zināšanas par skaņu un veidojot skaņas dizaina pielietošanas prasmes, studentiem rodas izprate un pārlicība par sekmīgi radoši pielietotu skaņas materiālu dejas iestudējumā. Aprobācijas rezultātā pielietotais K-S tests parādīja, ka empīriski iegūtie dati būtiski atšķiras no normālā (teorētiskā) sadalījuma (jeb empīriski iegūtā likne neatbilst Gausa liknei), tāpēc turpmākajā aprobācijas gaitā pamatā pielietotas neparametriskās metodes.

2.7.2. apakšnodaļā “**Aprobācijas dizains “Divu neatkarīgu pētāmo grupu analīze”**” izmantotas šķērstabulas un aprobācijas metode Stjudenta t-tests neatkarīgām pētāmām grupām.

Neatkarīgo pētāmo grupu analīze parāda, vai pastāv būtiskas atšķirības starp studentu pašvērtējumu un ekspertu vērtējumu. Studentu pašvērtējums tiek salīdzināts ar eksperta vērtējumu, Manna-Vitnija tests ļauj aprēķināt p signifikanci katram rādītājam pētījuma sākumā un pētījuma beigās.

2.7.3. apakšnodaļā “**Aprobācijas dizains “Divu atkarīgu pētāmo grupu analīze”**” izmantota aprobācijas metode t-tests atkarīgām pētāmām grupām.

T – tests (atkarīgās pētāmās grupas) parāda vai signifikance būtiski mainījusies.

- 1.1. uztveramība 0,012 – ļoti būtiski;
- 1.2. emocionalitāte 0,209 – nebūtiski;
- 2.1. pielietoto instrumentu mākslinieciskais derīgums 0 – maksimāli būtiski;
- 2.2. daudzveidīgums un risinājuma oriģinalitāte 0,002 – maksimāli būtiski;
- 3.1. dinamika 0,086 – nebūtiski;
- 3.2. muzikalitāte 0,002 – maksimāli būtiski.

Pirmatnējais pašvērtējums, uztverot identifikācijas objektu ir mainīgs, difūzs, emocionāli virzīts, tādēļ tieši rādītāji, kas visvairāk psiholoģiski saistīti ar paštēla veidošanos kā *emocionalitāte* un *dinamika* reti tiek zemu vērtēti, jo tie ir personīgi nozīmīgi,

2. daļas “**Laikmetīgās dejas programmas studentu profesionālās jaunrades veicināšanas veidojošais eksperiments un tā aprobācija Latvijas Kultūras koledžā**” 2.8. nodaļā “**Aprobācijas gaitā iegūtie secinājumi**” autore nonāca pie secinājumiem, no kuriem izriet, ka:

- par sevišķi ietekmīgiem mainīgajiem lielumiem pētījuma beigās uzskatāmi visi pētāmā priekšmeta mainīgie lielumi;
- pētījuma gaitā konstatēts, ka nepastāv būtiskas atšķirības starp studentu pašvērtējumu un eksperta vērtējumu;
- pētījuma gaitā konstatēts, ka pastāv būtiskas pozitīvas atšķirības (būtiskas pozitīvas pārmaiņas) starp rezultātiem pētījuma sākumā un beigās. Līdz ar to empīriskā pētījuma (aprobācijas) rezultāti uzrāda, ka pētījuma sākumā izvirzītā hipotēze apstiprinās.

Pētījuma noslēgumā vēlreiz apkopoti visi galvenie secinājumi. No secinājumiem redzams, ka:

- 1) pētījuma mērķis sasniegts;
- 2) pētījuma hipotēze apstiprinājusies;
- 3) visi pētījuma uzdevumi izpildīti.

Pētījuma aprobācija, rezultātu pielietojums. Pētījuma rezultāti aprobēti publikācijās:

1. Gaile I. (2006). Jaunāko informācijas tehnoloģiju izmantošana dejas mūzikas materiāla editēšanā un montāžā. Laiks, kultūra, izglītība. Raksti. 1. sējums 120–124.
2. Gaile I. (2013). “Pedagogical conditions for promoting the creative activity of students” *International Scientific Methodical Conference “Dance Education Tendencies and Perspectives”* RPIVA, Lithuanian University of Educational Sciences 23–28 lpp. ISSN 2255–7768
3. Gaile I. (2012). “Didactical Model of Constructivism for Improving Professional Creativity in Choreography Studies” *International scientific conference “Art and research the manifestations of constancy and changes”* Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto, 150–155 lpp. ISBN 978-609-430-176-6
4. Gaile I (2013). Correlation between the student progress in sound design course and the creative self-experience of students” *International scientific conference “Teachers Training in the XXI Century: Changes and Perspectives”*. Šiaulių universiteto Menų fakultetas, 25–32 lpp. ISBN 978-609-430-188-9
5. Gaile I. (2013). “Skaņas dizaina tendences laikmetīgās dejas izrādē” DU, LMA, LtMTA 7. starptautiskā zinātniskā conference “Mūzikas zinātne šodien: pastāvīgais un mainīgais” Daugavpils universitātes akadēmiskais apgāds Saule, 376–386. lpp. ISBN 978-9984-14-617-1
6. Gaile I. (2014). “The Development of enhancing creativity learning model”. *International Scientific Methodical Conference “Dance Education Tendencies and Perspectives”* RPIVA, Lithuanian University of Educational Sciences 14–23 lpp. ISSN 2255–7768

Pētījuma rezultāti aprobēti, referējot starptautiskās konferencēs:

1. Kreatoloģija kā kreativitātes kompleksā izpēte. Rīga 2008. Referāts “Izrādes skaņas dizains kā kreatīvas režijas produkta rezultāts”. 7.–8. novembris 2008. Rīga.
2. RPIVA 6. Starptautiskā zinātniskā conference “Teorija praksei mūsdienu sabiedrības izglītībā”. 2008. Referāts: “Jaunākās skaņas dizaina tendences laikmetīgajā dejā” 29.–31. marts 2012. Rīga.
3. Jāzepa Vītola Latvijas mūzikas akadēmija, Daugavpils Universitāte, Lietuvas Mūzikas un Teātra akadēmija, VII Starptautiskā zinātniskā conference “Mūzikas zinātne šodien patstāvīgais un mainīgais”. Referāts “Skaņas dizaina tendences laikmetīgās dejas izrādē” 2012. 10. maijs, Daugavpils.

4. RPIVA VIII Jauno zinātnieku conference 2012. Referāts "Skaņas dizaina veidošanas radošie uzdevumi" 6. decembris 2012. Rīga.
5. International scientific conference "Art and research the manifestations of constancy and changes". Šauļu universitāte. Referāts "Methods of creative corporation managment in Latvian Culture College". 25.–26. okt. 2012. Šauļi.
6. International Scientific Methodical Conference "Dance Education Tendencies and Perspectives" RPIVA, Lithuanian University of Educational Sciences. Referāts: "Pedagogical conditions for promoting the creative activity of students" 12. decembris 2012. Viļņa
7. International Scientific Conference "Teachers Training in the XXI Century: Changes and Perspectives". Šiaulių universiteto Menų fakultetas, Referāts: "Correlation between the student progress in sound design course and the creative self-experience of students" Šiaulių universiteto Menų fakultetas
8. RPIVA IX Jauno zinātnieku konference 2013. Referāts "Jaunradi sekmējošs mācību modelis" 5. decembris 2013. Rīga.
9. International scientific and Methodical Conference "Dance Education Tendencies and Perspectives" RPIVA, Lithuanian University of Educational Sciences. Referāts: "The Development of enhancing creativity learning model". 16.–19. oktobris 2014. Viļņa.

Pētījuma idejas un rezultāti aprobēti skolotāju tālākizglītībā:

1. PMIA konference 23.11.2012. "Skaņas režija izradē".
2. Rīgas interešu izglītības metodiskais centrs. 15.05.2012. "Informāciju tehnoloģijas skaņas dizaina veidošanā".
3. Rīgas interešu izglītības metodiskais centrs. 08.01.2015. "Ķermeņa nostādīšana un skaņas dizains dejas kompozīcijā".

Pateicības

Vēlos sirsnīgi pateikties promocijas darba zinātniskajai vadītājai *Dr. paed.* Anitai Lankai, darba recenzentiem profesorei *Dr. paed.* Elitai Volānei, asociētai profesorei *Dr. paed.* Irēnai Katanei, profesoram *Dr. phil.* Vladimiram Kincānam; īpaši pateicos profesorei *Dr. habil. paed.* Ausmai Šponai par personīgu un profesionālu atbalstu un promocijas darba recenzēšanu visā tā tapšanas gaitā.

RIGAS PEDAGOGICAL AND EDUCATIONAL MANAGEMENT
ACADEMY
PEDAGOGICAL FACULTY

Inga Gaile

**THE LEARNING MODEL OF PROFESSIONAL
CREATIVITY'S PROMOTION FOR
CONTEMPORARY DANCE PROGRAMME
STUDENTS**

THE SUMMARY OF DOCTORAL THESIS

Submitted for the Doctoral Degree in Pedagogy
Subfield: Pedagogy of University

Rīga 2015

Promotion thesis has been developed at the faculty of Pedagogy of the Riga Teacher Training and Educational Management Academy (RTTEMA) from 2008 to 2014.

Work structure: Ph.d. Thesis in 2 parts

Scientific supervisor

Professor at the Riga Technical University Dr. paed. **Anita Lanka**

Reviewers:

Professor at the Riga Teacher Training and Educational Management Academy
Dr. paed. **Elita Volāne**

Professor at the University of Latvia
Dr. phil. **Vladimirs Kincāns**

Associate Professor at the Agriculture University of Latvia
Dr. paed. **Irēna Katane**

The hearing of the promotion thesis will take place at the

open session of Pedagogical board of promotion at the Riga Teacher Training and Educational Management Academy, Imantas 7. līnija 1, room 100, on the 27th of January, 2016.

The Doctoral Thesis and it's summary are available:

RPIVA library Imantas 7. līnijā 1 and www.rpiva.lv

RPIVA Pedagogy Promotion Council President
Professor Dr. paed. Inese Jurgena

© RPIVA, 2015

© Inga Gaile, 2015

ISBN 978-9934-503-34-4

GENERAL DESCRIPTION OF THE DOCTORAL THESIS

21st century is a century of creative opportunities that raise new and higher quality requirements for personal creative development. Social status of creative professions increases in society, aesthetic services are becoming more popular, increases demand of such professions as artist, producer, designer and choreographer. It encourages young people in the self-determination phase of the professional development to more actively choose creative professions.

The deficit for research in pedagogy about artistic creativity mechanism of actions, factors and conditions of the formation in various stages of its formation, as well as the psychological forming and maintaining possibilities of the process is observed.

In the result the research of psychological determinant which encourages young teen to learn creative professions has been becoming actual and important in today's society. The request for more specific knowledge of the artistic operator psychological peculiarities, its creative potential, motivation, world understanding and properness for innovation specifics is growing.

The topic of the research is connected with the main issues of the artistic pedagogy. Art and human, aesthetic of reality, artistic learning, the learning process for creating original and creatively thinking personalities etc. questions, which already have been discussed in the findings of Ancient world are becoming more important for today's society.

The growth of demand for the artistic professions creates for researches new possibilities and necessities to find effective promotion and motivation to learn creativity professions. Next to psychological researches there are researches that focuses on the formation of artistic professional skills that happens during the course of an internal self-cultivation and the development of creative personality. The pedagogical researches that are directed to artistic working mechanism, the studies of factors and formation conditions in various development stages and the psychological preparation and maintenance of creativity process have becoming important.

In the doctoral thesis the activation and promotion opportunities for the learning process of creative profession students are studied.

The theoretical part deals with artistic creativity in psychologically pedagogical studies about the nature and development of creativity. The promotion opportunities and quality improvement measurements of professional creativity and are evaluated.

An important priority of Latvian economical growth and prosperity of the strategic objectives is to promote the cultural development in the growth of smart, creative, skilled, susceptible and intelligent professionals and activity of

creative industries in local and national level in order to increase the cooperation of productivity in Europe and the competitiveness of world.

The deficit for research in pedagogy about artistic creativity mechanism of actions, factors and conditions of the formation in various stages of its formation, as well as the psychological forming and maintaining possibilities of the process is observed.

The topicality of the research determinates **the topic of the research** “The learning model of professional creativity for contemporary dance programme students”.

The object of the research – learning process of dance speciality in college.

The subject of the research – professional creativity of students.

The aim of the research – to develop, theoretically justify and empirically approbate the learning model of creativity that provides successful and valuable students’ professional creativity.

The hypothesis of the research – students’ professional creativity in the learning process develops better if the student:

- a) is motivated for successful acquisition of profession,
- b) if in the learning process the learning model of creativity is used.

The tasks of the research:

- 1) to analyse the pedagogical and psychological literature about the essence of creativity and the development of creativity for students;
- 2) to develop students’ creativity process and product evaluation criteria and indicators;
- 3) to evaluate in pedagogical process the real level of students’ creativity and determinate specific tendencies and dynamics for promotion of professional creativity;
- 4) to develop, experimentally examine and approbate the learning model that promotes students’ professional development of creativity.

Theoretical significance (novelty):

- Theoretically based the essence of students’ professional creativity and it’s components content.
- Discovered pedagogically psychological conditions for promotion of students’ professional creativity.
- Developed criteria and indicators of students’ professional creativity.
- Developed learning model for promotion of students’ professional creativity and empirically proven its effectiveness.

The practical importance of the research

- The research findings have been introduced to LKA LKK contemporary dance program's study course "Design of sound".
- The research findings have been introduced to LKA LKK contemporary dance program's study course "Psychology of creativity".
- The content of study course "Design of sound" introduced and realized in training of dance leaders and music teachers.
- Developed learning model of creativity's promotion have been actualized in real time study process in LKA LLK contemporary dance study programme.
- The effectiveness of professional creativity learning model have been proven, as in the result it is recommended in learning of creative professions.

The research methods

- Theoretical – the analysis of scientific literature, the analysis of artistic creativity process and products, modelling.
- Empirical methods:
 - a) Data mining methods – formative experiment (study design), interviews (students' self-esteem evaluation, experts' valuations), surveys, testing.
 - b) Data processing methods – data processing have been done with statistical processing packet SPSS 21.0. For the validation and reliability determination of the information that had been gained during the research used methods: Kronberg – alpha test for reliability determination, cross tables, the analysis of frequency, Kolmogorov-Smirnov test, Mann-Whitney U-test, the analysis of correlations, the analysis of factors.

Methodological and theoretical basis

- The structurally procedural methodological approach of operations – personally important operations as a development of creativity tool (*Џрона, 2001, Џрона, 2009; Леонтъев, 1998; Выготский, 1998; Рубинштейн, 1976; Арнаудов, 1970; Лилов, 1981; Волков, 1991; Briška, 2011*).
- The methodological approach of creativity's development (*Amabile, 1999; Lubart, 1995; 1997; Torrance, 1980, 1987, 1988, 2002; Макарьев, 1985; Кулагин, 1981; Runco, 2006; Sahlberg, 2009; Sternberg, 2006; Maslow, 1959, 1997; Scott, Leritz, Mumford, 2004; Urban, 2007; Barron, 1969; Грановская, 2002; Ильин, 2009*).
- The development theory of personality and identity (*Ericson, 1995; Polborn 2003; Ильин, 2009; Пиаже, 1994; Джанеръян, 2004; Кривицун, 2006; Олива, 2005, Gardner, 2011; Крупник, 1999; Абухатдеh,*

Csikzentmihalyi, 2006; Guilford, 1950; DeBono, 1992, 1997; Шнейдер, 2004; Бернс, 2005; Юнг, 1994; Якобсон, 1971).

- The learning of Ancient Greeks about the talent development (*Freeland, Cynthia, 2001; Платон, 1965*).
- The methodologies and theories of artistic and dance creativity (*Sparshott, 1988; Ахтямова, 2000; Smith-Autard, 2000; Кузнецова, 2014; Локарева, 2002, Spalva, 2004; Speth, 2006*).
- The reflexive pedagogical theory of activity based on critical constructivism (*Dewey, 1979; Klafki, 2007; Rubene, 2008; Нотица, 2007, 2009; Околелов, 2014, Bolton, 2010; Žogla, 2001; Баженова, 2006; Емелина, 2011; Кулагин, 1981*).
- The research and analysis of creativity products (*Фокин, 1981; Валери, 1976; Johnston, 2012; Вилсон, 2001; Комиссаржевский, 1999; Рунин, 1999; Холмс, Кар, 1997; Simonton, 2007; Velšs, 2007*).

The empirical base of the research – Latvian Culture Academy and Latvian Culture College contemporary dance study programme's students and teachers in the period from 2008 to 2014 which can be conditionally divided in the following phases:

1. The preparation phase – from 2002 to 2008 – the development of the contemporary dance study programme, accreditation. The establishment of professional standards, the organization of learning and practise, the creation of lecturers – professionals in creative learning and creative co-operation group and the establishment of the current issues in professional creativity learning process.
2. phase from 2008 to 2010 – the collection, selection and analysis of theoretical sources about creativity and scientific literature. The implementation of study's basic (introductory part) and the development of methodology.
3. phase from 2011 to 2013 – the development of creativity learning model and formative experiment for the valuation of model effectiveness.
4. phase from 2013 to 2014 – data processing and interpretation, the gathering of results.

The structure and volume: introduction, two parts with sections, conclusion, the list of references, appendix. The volume of the research is 196 pages: the Doctoral Thesis – 157 p., 9 appendixes 38 p. In the Doctoral Thesis there are 22 figures and 18 tables.

Nominated thesis for defence

1. thesis. The essence of creativity reveals the objective component, personal ethical value and mental state and personality's characteristics specific interaction of the creativity process.
2. thesis. The process and the product of artistic creativity are united in the form of whole. The correlation between students' professional creativity expression of the dynamics in the learning process and the evaluation of integrated learning organization is existing.
3. thesis. Developed learning model, its interaction of objective and subjective components provides students' independence in the creativity process and is responsible for the result of the creativity process that provides in the personal professional activity continuous evolution of creativity process.

THE CONTENTS OF THE DOCTORAL THESIS

In the introduction of the Doctoral Thesis the topicality and actuality of the subject is justified, described the issue to be solved, defined the aim, object and subject of the research, nominated the hypothesis, tasks, indicated the research methods, described the research base, provided information about the novelty, practical significance and approbation of the research.

In the **first part** of the research **“The essence of creativity and its development contributing factors”** **1.1. section “The essence of creativity and its development”** theoretical analysis of literature about the essence of creativity and its historical study aspects are performed.

The creativity is described as a synthesis that is based on combination of primitive, irrational forces and rational cognitive conscious thinking mechanisms (Barron, 1969), associated with viragoes (Юнг, 1994), as well as system in which the central part is allocated to intellect that develops in the affect of the certain environment (Gardner, 1993). Currently one of the independent and universally applicable explanations for creativity is as an activity that has upgrades and that is important for the individual and his culture. This definition is as a base for the creativity research in various sciences (psychology, sociology, neurophysiology, cybernetics, pedagogy, etc.) that contributes in the in-depth research of individual creativity characteristics and aspects. At the same time the obtained results suggest that the essence of the creativity is not possible to discover fully by using the analysis of certain type or independent actions, for the understanding the nature of the creativity multidisciplinary research are necessary. The compression and integration attempts of certain scientific branches various conceptions reflects the definition of creativity because this term defines various processes and phenomena. The paper focuses on the research of artistic creativity which can be analysed as a process and product. The complete artwork, impact and effect of the images, the creation process itself and artist’s personality can be explored (Bebre, 1982, 1985, 2011; Birkerts, 1925). By studying the historical development of artistic creation the views of the creative process and its subjects – artist – during the times can be tracked down. (Платон, 1965; Freeland, Cynthia, 2001; Lessings, 1970; Кант, 1994; Гегель, 1968; Šopenhauers, 2005; Hercens, 1950; Сеченов, 1961; Айзенк, 2009; Фрейд, 1998; Caudwell, 1938; Рубинштейн, 1976). The analysis of psychological scientific theoretical research that is dedicated to the research of artistic creativity covers sections and different stages of development – attempts to reduce creativity psychological issues to physiologic regularities and define creativity as a new conditional reflex formation with the help of previously acquired connections.

Definition creativity includes various following components:

- The individual's subjective ability to bring in its own personal existence in the development of creativity (new solutions, new methods or ways, new artistic image etc.) independent of presence of the social and cultural environment.
- The creation of new ideas and creation process or creativity process.
- The result of creativity – formation, the product, the work of art or creativity product.

The **first part** of the research “**The essence of creativity and its development contributing factors**” 1.2. section “**The modern psychology's and pedagogy's scientific findings about creativity**” – the finding that nowadays artistic creativity process and product more often does not create beauty and artistic sense of enjoyment but involves the recipients' problems of sharing the responsibility in the analysis process is raised and in the result are hard to be subjected to the traditional methods of analysis. Psychological research focuses on the creativity process of the interaction between personality and intelligence, performance and motivation, the understanding of intellectual and motivation components – the extent to which the creativity depends on the creative abilities. In the psychology the creative ability is viewed as feature of personality and synthesis of features which defines the ability to determine certain compliance to detect creative activity and provides the efficiency of the activity (Guilford, 1950; Gardner, 1988; Любарт, 2009). According to J. Renzulli definition giftedness has three parameters – combination of intellectual talents which are above the middle level, creative approaches and persistence (Renzulli, 1986). The result of artistic creativity is an image. Image can be viewed as a process and as a product as well. The personality's interaction with music, literature, perceptible images of art's performing activities during the time will result in the qualified transformation of the identity's image (Лосев, 1995). Artwork creator chooses the tools for creating the image appropriate to their sense of identity and feelings such as symbol. The professional ritual of creating art work is as an information transmission in psychic reality symbolic space, it is also a symbolic capture and translation of cultural base values (Шнейдер, 2004). In order to evaluate the artistic creativity product, its individuality and originality, there is a need to explore and understand the language of the art. It hands over information to the recipient with the help of the art text creativity which idea is coded by the help of specific art form's language. (Каран, 1996).

Artistically creative work quality and motivation is an important manifestation of the creativity in the creation of the product, in many ways defining its meaning and realization. Targeted motivation may be a compensatory factor for the special ability or skills in the cases of insufficiency. This approach demonstrates the modern psychology analysed by the well-known and recognized artists' creative activity analysis. K. Rogers emphasizes

that innovation is based on a person's tendency to self-analyse, to become what has been always inserted in his potential. In the author's theory the potential of creativity is a force which promotes positive self-esteem and provides individual self-development (Роджерс, 1994). Artistic creativity is formed as the system of emotional, motivational, will, intellect, and spiritual components. So creative potential is a body of knowledge on the subject of creativity and skills in a new subjective realization of an art product and personal desire and the need to create this product. (Курьшева, Зинин, 2010). For successful creative activity psychological and practical readiness for work is necessary: a positive motivation, a comprehensive psychological activity and potential of creativity. Activity and penchant for innovation – an indispensable tool for self-realization, which is characterized by a creative attitude towards life and professional activities (Maslow, 1997, Torrance, 1980). In psychology it is equally important to identify not only factors which promotes creativity, but also the obstacles or barriers to the successful creative activity. How can barriers be excessive criticism and lack of productive dialogue. As barriers can be defined the excessive criticism and lack of productive dialogues. Dialogue is a base for the creative thinking. The development of system creation, creative thinking components cannot be possible without dialogue (Столяренко, 1997).

Every psyche potentially has a creativity as a way of thinking and motivation. This conforms the raised idea in the Doctoral Thesis – that artistic creativity is possible without special talents or genius presence.

Artistic creativity is a cohesive entity of creative activities, personalities and work of art. The visual form of an artistic work and life and objectively existing artist's personality are objective in there. Artistic creativity unfolds like a changes of life facts, transforms into artistic work but the aesthetic experience which is gained from the artistic work positively changes human's personality.

The **first part** of the research **1.3. section “The professional structural description of young adults’ professional creativity”** **1.3.1 sub-section “Young adults’ development of theoretical basics’** analysis the development of creative and intellectual abilities in the young adults’ age. In the age of young adults on overview basic of creativity develops special creativity – ability to create in specific scope. In this phase especially magnificence is for the professional protégée. Individual stays in a model's imitation phase or starts to original creation. Studies shown that the greatest increment of creativity's productivity is in age 20–30. (Cohen, 2001).

Studies about young adults creativity shows that the most significant obstacle of creative thinking is fear to make mistakes. Creative environment where creative tries gets appreciation, becomes the environment where often creative ability and creative activity are observed. In the research the view that art in the age of young adult effects the orientation of values and personal ideals dominates. The important role in the development process of future artist's characteristics

is his orientation of values, motives and needs which develops at the beginning of the professional creativity learning and in the future becomes primary by activating the development of professional abilities and characteristics.

The big magnificent at age of young adults for successful development of creativity; s abilities is the process of identity creation. The basic of the identify is an image, artistic image and identity has common criteria. Identity is one person's all characteristic synthesis in unique structure which is generated and changed at the result of subjective pragmatic orientation in independently changeable environment (Шнейдер, 2004). In order to develop at young adults age perception abilities is necessary to practise observation skills of perceptible object from its diverse positions of expressions – comparison, collection, analysis un synthesis, accumulation of impressions. The observation skills at young adults age gradually becomes a creative artist's personality characteristics. The memory at young adults age gains motivated and targeted character. The memory in the artistic creativity depends of quality indicators of perception and observation. The expressiveness of artistic image consists of established concepts in perception and memory which also depends from the gamma nuances of emotions and feelings. (Кузин, 2005).

Transformations which periodically occurs in all spheres of public activities and sets new higher education goals and objectives determinates artistic creativity of research objective tasks, especially in the preparation of creative professional specialists. By contrast the subjective needs of artistic creativity is a promotion of young adults' self-knowledge, self-confidence and self-perception – the awareness of self as an artistic subject that is endowed with the ability to translate and express aesthetic and spiritual ideals to today's reality, today's social situation.

The **first part** of the research **1.3. section “The professional structural description of young adults' professional creativity”** **1.3.2 sub-section “The promoted study process of youth's creativity. Its conductive and obstructive factors’** analyses pedagogical promoted opportunities of creativity. Nowadays the emphasizes of the creativity's research is put on principles of the interaction not on the principles of action, because activity approach is based on the conformity of the aim and result, however, in the creativity – there is no purpose for the coherence of aim and result. L.Vigotskij imposes the thesis that it is not possible to teach creativity works but that does not mean that a teacher cannot promote them. Through the sense of transition and through the unconscious cognitive processes unconscious processes are stimulated (*Выготский, 1998*).

Conditions for creativity implementation in the learning process are determination ot tasks, nomination of theme, technical type of performance, art-type specific tools, components of activities, which are defined as factors that impacts the development of student's creativity. R. Sternberg describes creative investment theory as a number of inter-related components that is needed tor

the implementation of creative activity. These are personal qualities, intellectual abilities, knowledge – potential readiness for creativity, motivation and creative environment – the actual readiness of creativity (Sternberg, 2006). In order for a potential level, artistic imitation, imitation art (Гнатко, 1994).

Reflexive component regulates artistically development and self-realization of creative activity's potential. Its structure consists of reflexive skills (self-analysis, self-assessment, the selection, forecasting, planning, self-regulation), which allows the student to identify and adequately assess their motives, interests, needs to be involved in the process of artistic creativity, to bring its values to the development and self-development of creative potential and artistically creative work quality assessment. This component's development level determines and reflects the psychological and practical student's readiness to artistically creative activity and adopt the necessary internal mechanisms for student's artistically creative activity (Емелина, 2011).

Effective reflexive pedagogical activity takes the form as a need to tell, to share with suffered in order to critically evaluate their own and others actions and to dynamically increase the understanding of the professional activity (Bolton, 2005). An integrant part of some individual stages of the study process is a self-esteem, collective assessment and reflection on the students' individual creative work. So, education should be differentiated – oriented on the personality. This view is supported by a critical theory of constructivism.

The most important self-realization's pedagogical conditions for the student's artistically is an organization of creative process that focuses on the development of student's personality spheres – systemic progressive students' self-knowledge, creative self-realization and value creation of parallel creation, the learning of artistically creative activity's culture, the parallel creation of student and teacher and realization of reflexive actions by solving creative tasks, the clearance and overcoming of students' creative self-realization barriers. These conditions shall be enforceable in better quality if the teacher himself is engaged in professional creativity. A Creative teacher can only contribute creative personality's development – that is the essence of the role of the teacher in the innovation process.

The **first part** of the research **1.3. section “The professional structural description of young adults' professional creativity” 1.3.3 sub-section “Dance, music, content integration of improvisation in cooperation of creative process’** the interaction and integration's possibilities of various arts languages in the creative process is analysed. The examples of viewed creative cooperation in the research demonstrate how resources of various contemporary art forms of artistic expression are ordered in the united-aim realization in contemporary art projects. It encourages to incorporate various operational tools of artistic creativity into the learning content and to develop curriculum and to develop interdisciplinary integrative creative tasks to promote creativity.

Creativity and creative corporation is promoted with improvisation – as a creative abilities and improvisation as the form of activity and cooperation. Improvisation by doing the experimental search functions helps to organize the necessary associations of the generation and selection process. Prototype search and development is based on the associative material. Associative thinking and improvisational game with associations in the further process constructs and consolidates the work of art and the idea of images of a certain subordination.

According to J. Vasylykiv study improvisation is not only develops the psycho-technic but also creativity, perform dramatics development, creative freedom, development functions of original thinking (Васильков, 2001).

The principle of integratation serves for the fuller achievement of artistically creative aim-unit. Based on the psychologically-oriented collaborative pedagogical necessity of organizing and analysing the acquisition of demanding psychological understanding, the author developed pedagogically oriented mental processes activation scheme for the promotion of creative activity (see Table 1):

Table 1. The pedagogical transformation of mental processes in the innovation process

Mental processes	The work creation of choreographic creativity		
	Aim	Result	Process
Feelings	The sense information transforms into language of signs and images	With a quality coding of sense's perceived qualities with expressions of artistic means	Feeling – like soft, fluffy. A reflection of the image – lines, plastic, gestures, tempo rhythm
Perception	Observed a comprehensive, holistic, single object, image effects	Direct representation of the object, the characteristic features of fixation	Truthfulness representation as artistic means of expression
View	An overviewed and considered analysis of objects	The strengthening of fixed objects and phenomena which were earlier fixed in the perception	Etudes based on an established idea
Imagination	The object image which develops in the result of creative imagination of image transformation	Objectification of perception's conversion with an aim to reinforce the phenomenon of emotional expressiveness	Image stylization, the changes in circumstances and the environment, the reinforcement of the expression tools, expansion, artistically creative transformation

Imaginative thinking	New original image	A enrichment of new images artistic hues formed in an association result	Sketches, etudes, which reflects the ideas, crystallization of intentions and the searches of image artistic expressions
Creative imagination	Aesthetically important artistic image materialized in creative product	The plastic expression of artistic image – unity of form and content	The process and product of artistic creativity

Integrative pedagogical process should contribute a situation where the study focuses on the student as an individual and studies are a creative process, where knowledge can be used in diverse situations. Table 2 gathers from theoretical analysis resulting didactic techniques that promotes development of creativity in pedagogical process (see Table 2).

Table 2. The comparison of specific critical constructivist teaching methods and stimulation of learning process

Critical constructivism didactic techniques	Creativity promotable pedagogical process
The integration of teaching tasks and content	Variety of artistic techniques
Reflexive action	Substantive independent judgment in aesthetic assessment
Encouragement of individuality and originality	Development of abilities, formation of style and tastes
Educator – improviser	Creative activity
Motivation	Promotion of creative thinking

This comparison gives a theoretical justification for the work's objectives of critical constructivist teaching methods that are applied to students' professional encouragement of creativity, and helps to develop for this purpose adequate study content.

The first part of the research 1.4. section “Professional training model of students creative promotion, its philosophical, psychological and pedagogical basis” analysis the learning model of creativity's promotion.

The first part of the research 1.4. section “Professional training model of students creative promotion, its philosophical, psychological and pedagogical basis” in 1.4.1. sub-section **“The philosophical basic of learning model”** analysis model which includes structural components – student as the subject of the learning process, educators as creative professional and students' creative work and cooperation. Students' artistic creativity-enhancing

conditions for learning content model includes a systematic, progressive cognitive value formation, self-knowledge, artistically creative self-realization, creative collaboration, arts research skills, artistically creative learning activities, students and educators creative collaboration in research activities and creative challenges overcoming barriers of creativity.

The first part of the research 1.4. section “Professional training model of students creative promotion, its philosophical, psychological and pedagogical basis” in 1.4.2. sub-section “The psychological basic of learning model” the representation of procedural creative action’s mechanism is created and performed a comparative analysis of each labelled stage’s productivity regarding to the creation of artistic image and content of creativity’s work.

The first part of the research 1.4. section “Professional training model of students creative promotion, its philosophical, psychological and pedagogical basis” in 1.4.3. sub-section “The didactic basic of learning model” essential requirements for the promotion of students’ creative work are identified: students complete creative potential development feasible only by specially organized pedagogical process, the creative tasks need to be solved in close conjunction with development of special abilities and skills and expansion of sight in various art forms, potential opportunities for other types of learning activities need to serve the learning potential in the promotion of creative activity, artistically creative activity must take place in creative environments. This process can be defined as an integrated pedagogical creative process which consists of following stages:

- 1) artistic research work that is necessary in order to determined connection between fact of art and life. socially psychological conditions which are nominated by performers as personalities;
- 2) artistic construction activity – to see the opportunities that are determined by artistic intention in relation with specific artists, collectives and to identify the growth opportunities of a particular artist, find a solution that accelerates the personal professional development of every artist;
- 3) artistically communicative and organizational tasks –to implement its plan of creative process with cooperation of the performers, to organize cooperation between the performers, to raise the necessary aids.

Highlighting the integrative personality educational nature, can release the potential and actual creativity stages, characterized by multi-layered content, system atic, dynamic and variability. Therefore in the explanation is shown the philosophical, psychological and didactic substantiation of the model (see Figure 1):

The philosophical, psychological and didactic basis of developed model

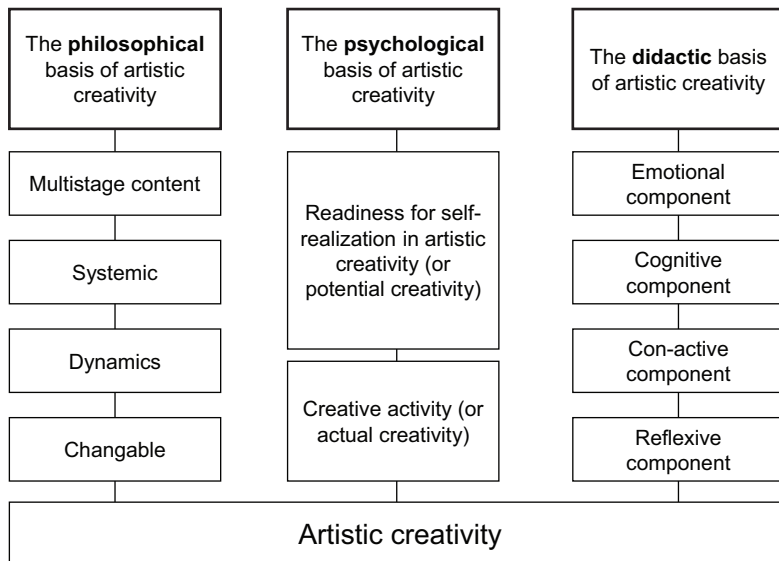

Figure 1. The philosophical, psychological and didactic basis of developed model

In the next two figures the learning model or creativity promotable structural procedural didactical learning model are show:

Creativity-enhancing structural procedural didactic model (I)

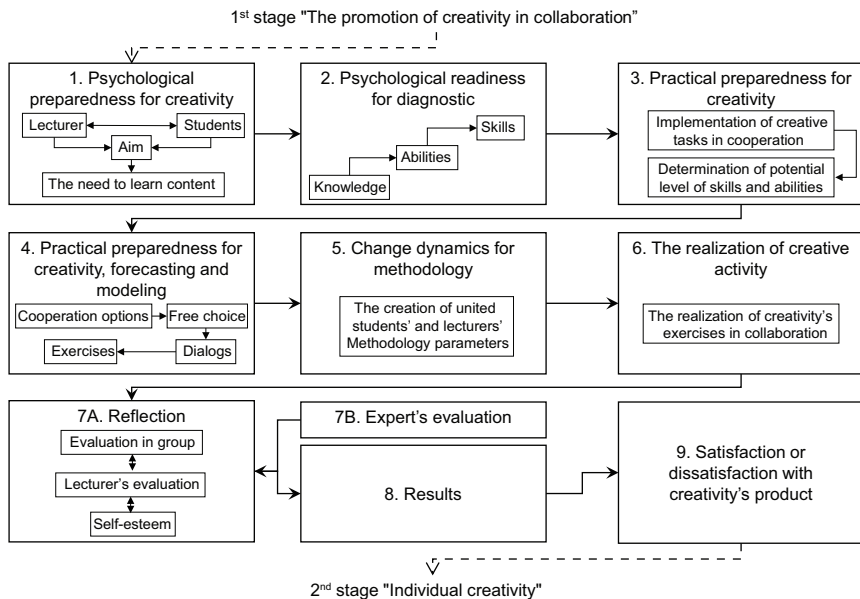

Figure 2. Learning model: 1st stage "The promotion of creativity in collaboration"

Creativity-enhancing structural procedural didactic model (I)

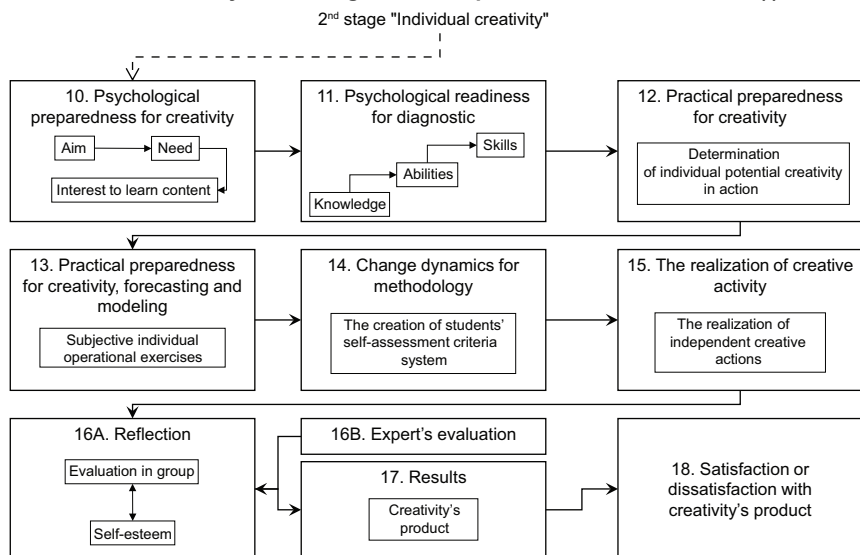

Figure 3. Learning model: 2nd stage "Individual creativity"

The description of the learning model is show in Table 3.

Table 3. The description of the learning model

	Student as a subject of creative collaborative in creative learning process	Student as a subject of creative operation in independent creativity
Integrated learning content	Psychological preparedness for creativity	
	The formulation of pedagogical and psychological learning aim that reflects the professional creative promotion in disciplines such as a dance composition, sound design, improvisation, creative psychology. Positive attitude towards creativity creation, the extension of conception about professional creativity, development of creative abilities, the improvement of creative potential, improvement of skills to raise and solve creative tasks.	To develop the aim for the development of certain types of creative product by following the clearly nominated conditions of style, form and recipient. At this stage, the specific forms of author's and interpreter's creative cooperation are turning out.
	Psychological preparedness for diagnostic	
	The diagnostics of creative abilities types and levels. The diagnostics of creativity's motivation and self-evaluation, the determination of skills and abilities levels in creative actions.	Tools, methods, usage of criteria in the determination of abilities and skills in order to successfully realize the creative idea; the determination and evaluation of potential from which the result of creativity's product is depended.
	Practical preparedness for creativity	
	Pedagogical assessment of the situation in accordance with the students' individual peculiarities, the adaption of creative learning tasks and methods according to ability and skill level.	The evaluation of creative work, its importance and relevance to the promising creative projects, the contributions in the formation, usage and application of individual creative potential in the circumstances.
	Practical preparedness for forecasting and modelling	
Integrated interdisciplinary creative cooperation as self-actualization of student's personal development: teachers as creative professionals in the mutual cooperation: cooperation between teachers as a creative professional with each individual student as well as students cooperation in creative environment.	The development of creativity promotable hypothetical learning model which provides the realization of creative tasks based on the subject's individual potential level and characteristics and the circumstances of pedagogical process. At this stage creativity's work forms and methods of cooperation are determined which optimally helps to realize the creative potential in accordance to the plan.	

The determination of creativity's changes dynamics	
The determination of united lecturers' and students' parameters/indicators and the evaluation system of this parameters have been established. The identification of creativity's development plan's possible changes.	The design of criteria and indicators after which it will be possible to evaluate the degree of target achievement. Students' creativity evaluation in accordance with the set up system.
The realization of creative activity	
The implementation of project in immanent mutual interaction that is expressed in the form of changes in the performance of the process, through deliberate, targeted correction, depending on the mutual creative cooperation progress and results / readings.	The realization of creative activities in artistic creative theatrical projects with permanent improvisational readiness to correct the progress guidance in order to depend on the results of the cooperation of the artist creativity and interaction of creative ideas in real life situations.
Self-assessment and evaluation	
The self-evaluation of results, collective evaluation, expert evaluation and comparison of hypothetical expected results, the development of creative design optimization for further realization.	Each student's individual creativity development dynamic evaluation, determination of the creativity's real level based on system of criteria and indicators and in accordance with the artistic concepts.

Artistic creativity-enhancing learning model can be interpreted as conducive to creativity, inclusive education of the personality which includes systemic and complex organization structure that interact with each other's emotional, cognitive, and reflective cognitive structural components. It is realized in external creative activity and promotion of psychological processes. Model includes integrative personality educational nature, can release the potential and actual creativity stages, characterized by multi-layered content, systematic, dynamic and variability. The study shows the model philosophical, psychological and didactic justification which aim is a purposeful creativity, analytical thinking and creative strategic planning process for the direct control of the creator.

In the 1.5. section “**The evaluation criteria and indicators of professional creativity**” various authors creative evaluation criteria common and distinctive features are analysed. In the development of criteria various following parameters were taken into account – criteria need to reflect the main artistic creative work quality and dynamics in the time and space, with their help are established correlations between all the investigated system components, criteria are displayed through the qualitative characteristics (indicators) totality, criteria system is sufficient to make a correct assessment of artistic creation fixation. The indicator serves as a criterion characteristic of one of the aspects.

Comparing and analysing the common and distinctive features of the criteria were established table of criteria and indicators (see Table 4):

Table 4. The criteria and indicators of the research subject

Criteria	Indicator/parameter
The image and content of dance	Perceptibility
	Emotionality
Composition	The validity of assessing artistic instruments
	Diversity and originality of the solution
Artistically creative unity of purpose	Dynamics
	Musicality

The author of the research created indicator levels that is easily counted and measurable more for a product than the process (see Table 5).

Table 5. The indicator levels of the research subject

Indicator	Level
Perceptibility	3. high level – strong perceptibility, 2. medium level – partial perceptibility, 1. low level – week perceptibility
Emotionality	3. high level – abundantly expressed emotionality 2. medium level – moderate emotionality 1. low level – emotionality is not expressed
The validity of assessing artistic instruments	3. high level – always artistically valid 2. medium level – mostly is valid 1. low level – sometimes is valid
Diversity and originality of the solution	3. high level – always diversity and/or original 2. medium level – mostly diversity and/or original 1. low level – missing diversity and/or original
Dynamics	3. high level – strong dynamics 2. medium level – moderate dynamics 1. low level – week dynamics
Musicality	3. high level – strong musicality 2. medium level – moderate musicality 1. low level – week musicality

In the 1.6. section “**The gained conclusions in the development of the learning model**” findings from all the questions and issues which were analysed in the theoretical part of the research are summarized:

- critical constructivism as a creativity-promoting learning theory;
- the didactic approach based on critical constructivism encourages students and teachers of creative cooperation;

- learning exercises, that provides students with creative search activities, promote creativity's motivation
- in the evaluation individuality, originality, creativity is taken into account, as well self-evaluation;
- the content of studies is becoming more focused and seamless by using integration of required courses;
- the developmental function of integrative approach includes the development of systematic and creative thinking;
- the development of creative ability and thinking occurs through active involvement in creative activity;
- it is important to base the process on the unity of artistic creative aims where an individual is as a single, active entity;
- artistic creativity-enhancing learning model can be interpreted as conducive to creativity, inclusive education of the personality which includes systemic and complex organization structure that interact with each other's emotional, cognitive, and reflective cognitive structural components;
- the learning model is realized in the promotion of external creative activity and psychological process;
- the model includes integrative personality's educational nature, can be divided into potential and actual creative stages, characterized by multi-layered content, systemic, dynamism and variability;
- in the research the model philosophical, psychological and didactic justification which aim is a purposeful creativity, analytical thinking and creative strategic planning process for the direct control of the creator is shown.

In the **second part** of the research **“The formative experiment of the promotion of contemporary dance program's students creativity and its approbation in the Latvian Culture College”** an overview of the contemporary dance program's learning model for promotion of students creativity and its approbation in Latvian Culture College is provide.

In the **second part** of the research **“The formative experiment of the promotion of contemporary dance program's students creativity and its approbation in the Latvian Culture College”** 2.1. section **“The objective and tasks of the experiment** the objective to empirically approbate the learning model of creativity's promotion that provides better and successful chorographical education is nominated. Basically, empirical research aim – to check efficiency of the learning model's creativity's promotion.

The tasks of approbation:

- 1) to conduct the characterization of the empirical basis and establishing its adequacy;

- 2) to determinate the investigated object variables: criteria, indicators, signs, constructs the measurement levels;
- 3) to conduct the justification of empirical research methods, while finding out its the necessity and sufficiency;
- 4) to conduct empirical research developments description under the approbation of the necessary procedures;
- 5) to conduct the analysis and interpretation of the obtained results which were gained in the research while making the confidence (safety, suitability) check and validation (reasonableness) of the results;
- 6) to clarify the empirical findings of the research.

In the **second part** of the research **“The formative experiment of the promotion of contemporary dance program’s students creativity and its approbation in the Latvian Culture College” 2.2. section “The experimental (empirical) basic characteristics and its sufficiency”** the selection of participants and research preparation is described. The study included 31 respondents LKA LKK students aged 19 to 25, all contemporary dance specialty applicants in 2011 and 2012. For applicants a general advance creative and artistic activities experience is observed because in the entrance examinations applicants presents individually creative products and cooperation. According to the research frontiers:

- in the data processing students’ practical creative projects are not include as they have been realized in the different local requirements and exposed to various conditions;
- creative works in other art form are seen as permanent connection and integrated with choreographic creativity specifics and regularities;
- studied students’ creative promotion in the study process, so it is not considered and analysed other innovation-friendly climate, social environment, family.

In the **second part** of the research **“The formative experiment of the promotion of contemporary dance program’s students creativity and its approbation in the Latvian Culture College” 2.3. section “The variables of the researched subject (criteria, indicators, signs, constructs), their levels”** the effectiveness of creativity’s promotion learning model for students’ professional creativity were experimentally tested and evaluated by doing the data processing and analysis of students’ self –evaluation and experts’ evaluation results. In the approbation used: 1) data mining methods; 2) data processing methods for the validation and reliability determination of the research – Kronberg – alpha method, the analysis of frequency, Kolmogorov-Smirnov test, correlation of pairs (Pearson) method of analysis, the analysis of factors, t-tests for independent and dependent investigational groups; 3) interpretation of the obtained information. In the approbation data acquisition occurred with the triangulation method – data acquisition happened by using students’ self-assessment and

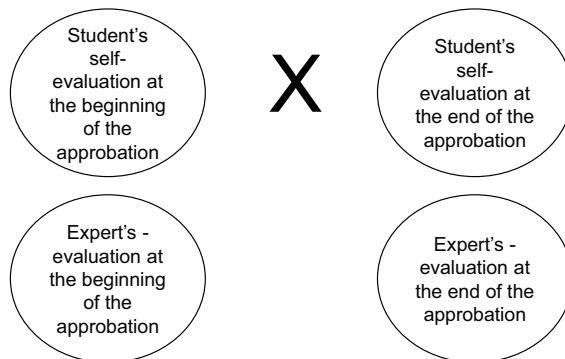
teacher – expert evaluation. The research criteria corresponds to the part of the theoretical construct elaborated criteria: 1) the image and content of the dance; 2) composition; 3) artistically creative unity of purpose.

According to the developed design of empirical research (see 2.5. section “The justification of approbation methods, its necessity and adequacy”):

- the first measurement takes place at the beginning of the learning process, the student himself valued his creativity and received expert evaluation (students familiarize themselves with the criteria and indicators, as well receives video documentation of creative work);
- the last measurement takes place at the end of the learning process, the student himself valued his creativity and received expert evaluation.

In the **second part** of the research “**The formative experiment of the promotion of contemporary dance program’s students creativity and its approbation in the Latvian Culture College**” 2.4. section “**Presentable sampling**” the presentable selection was not created because all the students were included and studied each student’s creative growth in all artistic creation related activities throughout the whole study process.

In the **second part** of the research “**The formative experiment of the promotion of contemporary dance program’s students creativity and its approbation in the Latvian Culture College**” 2.5. section “**The justification of approbation methods, its necessity and adequacy**” the design of the approbation (empirical research) was developed (see Figure 4).

Legend: O – measurements; X – influence

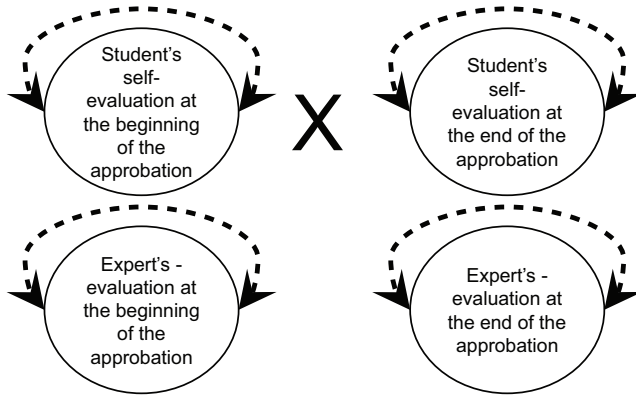
Figure 4. The design of the approbation (empirical research)

The approbation design determined the choice of empirical methods and their application sequence:

1. Surveys (questionnaire, testing);
2. The data analysis done from the collected data:
 - Kronberg – alpha test (reliability determination);
 - Cross tables (for the comparison of two independent groups of subjects);
 - The analysis of frequency (descriptive statistics);
 - Kolmogorov-Smirnov test (in order to clarify the difference of empirical collective data and normal distribution);
 - t-tests for independent investigational groups (Student t-test or Mann-Whitney U-test, in order to clarify how student's self-assessment differs from the assessment of experts);
 - t-tests for dependent investigational groups (t-test or Wilcoxon test, in order to clarify how measurements at the beginning of the approbation differs from the measurements at the end of the approbation);
 - the analysis of pair correlations (Pearson method of analysis; to clarify the relationship, the closeness between the investigated object variables);
 - the analysis of factors (multidimensional analysis; to find out not just object variables closeness, but also to classify them).
3. From the information obtained data synthesis was made.

Data mining process was improved and revitalized by reflecting the data mining results of previous stages and based on general psychologically pedagogical dimensions which are suitable for all respondents, such as self-assessment. In the research two types of data was used: 1) verbal data; 2) non-verbal data.

In the **second part** of the research **“The formative experiment of the promotion of contemporary dance program's students creativity and its approbation in the Latvian Culture College”** 2.6. section **“The description of the experiment's process followed by necessary approbation procedure”** approbation process is analysed by previously created research design (see Figure 4. Approbation (experimental research) design) and procedures (see section **“2.5. The justification of approbation methods, its necessity and adequacy”**).

Legend: O – measurements; X – influence

Figure 5. The approbation design, the analysis of studied groups

By using approbation design *The analysis of studied groups* (see Figure 5 The approbation design, the analysis of studied groups), these approbation methods had been used:

- Kronberg – alpha test (reliability determination);
- The analysis of frequency (descriptive statistics);
- Kolmogorov-Smirnov test (in order to clarify the difference of empirical collective data and normal distribution);
- The analysis of pair correlations (Pearson method of analysis; to clarify the relationship, the closeness between the investigated object variables);
- The analysis of factors (multidimensional analysis; to find out not just object variables closeness, but also to classify them).

By using approbation design *The analysis of two independent study groups* (see Figure 6 Approbation design: the analysis of two independent study groups), approbation method t-test for independent study groups (Student t-test or Mann-Whitney U-test, in order to clarify how student's self-assessment differs from the assessment of experts) is used:

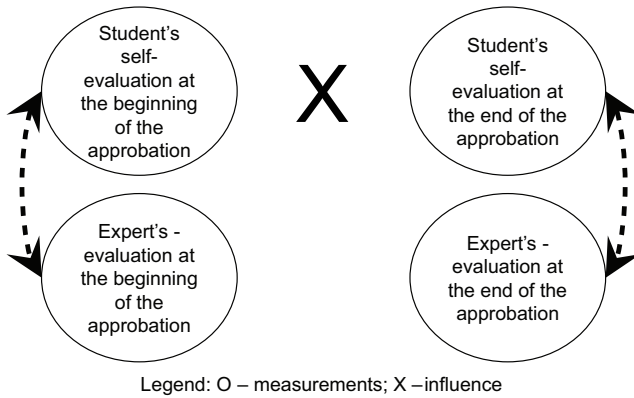

Figure 6. Approbation design: the analysis of two independent study groups

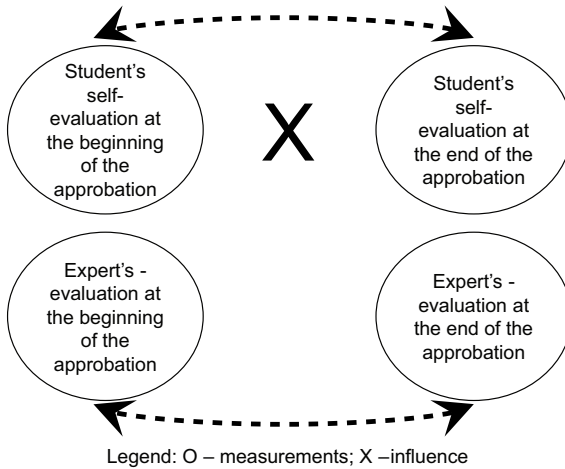

Figure 7. Approbation design: the analysis of two dependent study groups

By using approbation design *The analysis of two dependent study groups* (see Figure 7 Approbation design: the analysis of two dependent study groups), approbation method t-test for depended study groups (t-test or Wilcoxon test¹ in order to clarify how measurements at the beginning of the approbation differs from the measurements at the end of the approbation) is used.

¹ The choice of method is done according to the KS test results

In the **second part** of the research **“The formative experiment of the promotion of contemporary dance program’s students creativity and its approbation in the Latvian Culture College”** 2.7. section **“The analysis of the results gained in the experiment, its interpretation, the check of its reliability (safety, suitability) and validity (reasonableness)”** was found out that internal validity was ensured by the fact that all the respondents in the study were provided with the circumstances appropriate to the artistic creative activity, the same options (artist, creative group formation) and with them worked the same lecturers in accordance to certain program. For the internal validity the figures, surveys and testing as data acquisition method and hypothesis verification is important. The external validity of the study was provided by the fact that the approbation took place in real life, rather than in the laboratory, as well as the selected data acquisition and analysis methods (see section 2.5. *The justification of approbation methods, its necessity and adequacy*).

2.7.1. sub-section **“The approbation design, the analysis of studied groups”** by using approbation methods Kronberg – alpha test, the analysis of frequency, K-S test, Pearson’s method for analysis of pair correlation, the analysis of factors, was determined that investigated subject variables (criteria indicators) based on the obtained study results obtained are reliable (suitable for LKA LLK cultural environment) and is applicable to the subsequent course of research. The obtained results show a positive balance for all measurements, and shows that the most highest index score increased for Musicality. This is due to the fact that students with the knowledge and skills to use music creation has been lower than the knowledge and skills in the dance industry. Providing integrative knowledge of the sound and creating a sound application design skills, students have a comprehension and confidence about the successful creatively applicable sound material in dance staging. In the approbation result used K-S tests shown that empirical findings differ substantially from the normal (theoretical) distribution (or empirically obtained curve does not meet the Gaussian curve) and in the result further approbation of the course is based on applied nonparametric methods.

2.7.2. sub-section **“Approbation design: the analysis of two independent study groups”** the analysis of frequency and Student t-test for two independent study groups is used. The analysis of independent study groups shows that there are significant differences between the students’ self-assessment and expert assessment. Students’ self-esteem is compared to the expert assessment. Mann-Whitney test enables to calculate p significance for each indicator at the beginning and end of the study.

2.7.3. sub-section **“Approbation design: the analysis of two dependent study groups”** used approbation method t-test for depended study groups.

T – test (for depended study groups) shows if significance is changed significantly.

- 1.1. perceptibility 0,012 – very significantly;
- 1.2. emotionality 0,209 – insignificantly;
- 2.1. the validity of assessing artistic instruments 0 – maximally significantly;
- 2.2. diversity and originality of the solution 0,002 – maximally significantly;
- 3.1. dynamics 0,086 – insignificantly;
- 3.2. musicality 0,002 – maximally significantly.

Prehistoric self-esteem, perceived identification object is variable, diffuse, emotionally driven, so direct indicators that most psychologically related to self-image formation as emotionality and dynamics rarely was valuated low because they are personally significant.

In the **second part** of the research **“The formative experiment of the promotion of contemporary dance program’s students creativity and its approbation in the Latvian Culture College” 2.8. section “Conclusions gained during the approbation”** the author came to the conclusions from which it is apparent that:

- a particularly influential variables at the end of the study considered all the investigated object variables;
- the study found that there are no significant differences between the students’ self-assessment and expert evaluation;
- the study found that there are significant positive differences (major difference) between the results of the study at the beginning and at the end. Thus, the empirical research (approbation) proves that the baseline hypothesis is confirmed.

In the end of the research once again all main conclusions are collected. The conclusions shown that:

- 1) the research objective is achieved;
- 2) the research hypothesis are confirmed;
- 3) all research tasks are done.

Approbation of research, the results of use. The research results have been approbated in publications:

1. Gaile I. (2006). The usage of latest information technology in dance music material editing and assembly. Time, culture, education. Articles. Volume 1 120–124.
2. Gaile I. (2013). “Pedagogical conditions for promoting the creative activity of students” *International Scientific Methodical Conference “Dance Education Tendencies and Perspectives”* RPIVA, Lithuanian University of Educational Sciences 23–28 pp. ISSN 2255–7768

3. Gaile I. (2012). "Didactical Model of Constructivism for Improving Professional Creativity in Choreography Studies" *International scientific conference "Art and research the manifestations of constancy and changes"* Siauliai University Faculty of Education, pp. 150–155. ISBN 978-609-430-176-6
4. Gaile I (2013). Correlation between the student progress in sound design course and the creative self-experience of students" *International scientific conference "Teachers Training in the XXI Century: Changes and Perspectives"*. Siauliai University Faculty of Education, pp. 25–32. ISBN 978-609-430-188-9
5. Gaile I. (2013). "Sound design trends in contemporary dance spectacle" DU, LMA, LtMTA 7th international scientific conference "Music science today: fixed and variable" Daugavpils university academic publishing house Saule, pp. 376–386. ISBN 978-9984-14-617-1
6. Gaile I. (2014). "The Development of enhancing creativity learning model". *International Scientific Methodical Conference "Dance Education Tendencies and Perspectives"* RPIVA, Lithuanian University of Educational Sciences 14–23 p. ISSN 2255–7768

Results of the study were approbated by referring in international conferences:

1. Creatology as a complex research on creativity. Riga 2008. Report "Performances sound design as creative director of product result". November 7–8, 2008. Riga
2. RPIVA 6th International scientific conference "Theory for Practice in Education of Contemporary Society". 2008. Report: "Latest sound design trends in contemporary dance" March 29–31. 2012. Riga.
3. Joseph Vitol's Latvian Academy of Music, Daugavpils University, Lithuanian Music and Theatre Academy, VII International scientific conference "The music science today – independent and variable". Report "Sound design trends in contemporary dance spectacle" 10th May, 2012. Daugavpils.
4. RPIVA VIII The conference of new scientists 2012. Report "Creative tasks of sound design creation" 6th December, 2012. Riga.
5. International scientific conference "Art and research the manifestations of constancy and changes". Siauliai University. Report "Methods of creative corporation management in Latvian Culture College". October 25–26. 2012. Siauliai.
6. International Scientific Methodical Conference "Dance Education Tendencies and Perspectives" RPIVA, Lithuanian University of Educational Sciences. Report: "Pedagogical conditions for promoting the creative activity of students" 12th December, 2012. Vilnius
7. International Scientific Conference "Teachers Training in the XXI Century: Changes and Perspectives". Siauliai University, Faculty of Arts, Report: "Correlation between the student progress in sound design course and the creative self-experience of students" Siauliai University, Faculty of Arts

8. RPIVA IX The conference of new scientists 2013. Report “Creativity promotable learning model” 5th December, 2013, Riga.
9. International scientific and Methodical Conference “Dance Education Tendencies and Perspectives” RPIVA, Lithuanian University of Educational Sciences. Report: “The Development of enhancing creativity learning model”. October 16–19, 2014. Vilnius.

The ideas and results of the research have been approbated in teacher’s education:

1. PMIA conference 23.11.2012. “Direction of sounds in the show”.
2. Rigas methodical centre of educational interests. 15.05.2012. “Information technologies in the creation of the sound design”.
3. Rigas methodical centre of educational interests. 08.01.2015. “Position of body and sound design in the composition of dance”.

Acknowledgements

I would like to express my sincere gratitude to *Dr. paed.* Anita Lanka who has been the scientific lead of this study, as well as to all the reviewers – professor *Dr. paed.* Elita Volāne, associated professor *Dr. paed.* Irēna Katane, professor *Dr. phil.* Vladimirs Kincāns; a very particular thank you goes to professor *Dr. habil. paed.* Ausma Špona for her personal and professional support and advice throughout the time of research and writing of this thesis.

LITERATŪRAS SARAKSTS/ REFERENCES

1. Abuhamdeh, S. Csikzentmihalyi, M. (2006). *The Artistic Personality: A Systems Perspective*. In: Sternberg, R., Grigorenko, E., Singer, J. Creativity, from Potential to Realization. Washington: APA, pp. 32–42.
2. Amabile, T. (1999). *Creativity in Context: Update To The Social Psychology Of Creativity*. Westview: Boulder CO, 336 p.
3. Barron F. (1969). *Creative person and creative process*. New York: Holt, Rinehart and Winston 212 p.
4. Barron F. (1969). *Creative person and creative process*. New York: Holt, Rinehart and Winston 212, p.
5. Bebre, R. (1982). *Ievads daiļrades psiholoģijā* Rīga: Latvijas PSR Kultūras Ministrija, 78 lpp.
6. Bebre, R. (1985). *Daiļrades procesa posmi*. Rīga: Latvijas PSR Kultūras ministrija, 92 lpp.
7. Bebre, R. (2011). *Kreativitātes psiholoģija*. Rīga: RPIVA, 212 lpp.
8. Birkerts, P. (1925). *Daiļrādīšanas psiholoģija. 2. sējums. Mākslinieka tapšanas gaita*. Rīga: Kultūras balss 123 lpp.
9. Bolton G. (2010). *Reflective Practice. Writing & Professional Development*. In: SAGE Publications Ltd, 304 p.
10. Briška, I. (2011). *Topošo skolotāju profesionālo vērtību veidošanās mākslinieciski radošā darbībā; Promocijas darba autoreferāts*. https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/4590/16942-Ilze_Briskas_2011.pdf?sequence=1 (skatīts 04.05.15.)
11. Caudwell, C. (1938). *Studies in a Dying Cultur. VII Freud. A Study in Bourgeois*. London: John Lane, 228 p.
12. Cohen, C. (2001). *Creativity and Aging*. Granmakersin the Art Library documents, Vol 12, N 2 pp. 1–9.
13. Dewey, J. (1979). *Art as Experience*. New York: A Paragon Book, 355 p.
14. Ericson, E. H. (1995). *A Way of Looking at Things Selected Papers*. New York: Norton & Company, 816 p.
15. Freeland, Cynthia (2001). *But is it Art?: An Introduction to Art theory*. Oxford: Oxford University press, 158 p.
16. Gardner H. (1988). *Creativity lives and creative works: a synthetic scientific approach* Sternberg, R., Tardif, T. The nature of creativity. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 298–324.
17. Gardner, H. J. (1993, 2011). *Creating Minds*. New York: Basic books 464 p.
18. Guilford, J. P. (1950). *Creativity. American Psychologist*, Volume 5, Issue 9, pp. 444–454.
19. Hercens, A. I. (1950). *Filozofisko rakstu izlase*. 1. sēj. LVI: Rīga, 350 lpp.
20. Homiča A. (2007). *Konstruktīvisma didaktiskais modelis profesionālās kompetences pilnveidē Latvijas Policijas akadēmijas studentiem*. Starptautiskā zinātniskā konference „Jaunas dimensijas sabiedrības attīstībā”. Jelgava: LLU 170.–177. lpp.
21. http://www.lspa.eu/files/research/theses/A.Homica/Promocijas_darba_kopsavilkums. Skatīts 01.03.2015.
22. Johnstone, K. (1982). *Improvisation and the theatre*. New York, Theatre Arts, 100 p.
23. Klafki, W. (2007). *Neue Studien zur Bildungstheorie und Didaktik. Zeit gemasse Allgemeinbildung und kritisch – konstruktive Didaktik*, Weinheim, Basel: Belz Verlag. 327 S.
24. Lessings, G. E. (1986). *Lāo koots, jeb par glezniecības un poēzijas robežām*. Rīga: Zvaigzne, 145 lpp.

25. Lubart, T. I., Getz, I. (1997). *Emotion, metaphor and the creative process*. Creativity Research Journal. 1997. V. 10. № 4. P. 285–301.
26. Lubart, T. I., Sternberg, R. J. (1995). *Defying the Crowd. Cultivating Creativity in a Culture of Conformity*. New York. Free Press.
27. Maslow, A. H. (1959). *Motivation and personality* – New York: Harper, 411 p.
28. Renzulli, J. S. (1986). *The tree-ring conception of giftedness: A developmental model for creative productivity*. R. I. Sternberg, J. E. Davidson Conceptions of giftedness. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 53–92.
29. Rubene, Z. (2008). *Kritiskā domāšana studiju procesā*; LU Akadēmiskais apgāds 98. lpp.
30. Runco, M. A. (2006). *Reasoning and Personal Creativity*. In : Baer, J., Kaufman, J. C. (Eds.) *Creativity and Reasonin Cognitive Development*. New York: Cambrige University Press.
31. Sahlberg, P. (2009). *Creativity and innovation through lifelong learning*. Journal of lifelong learning in Europe, 14 (1) pp. 53–60.
32. Scott, G., Leritz, L. E., Mumford, M. D. (2004). *The Effectiveness of Creativity Training: A Quantitative Review*. Creativity Research Journal, Vol 16 N 4 pp. 361–388.
33. Simonton, D. (2007). *The Creative Process in Picasso's Guernica Sketches: Monotonic Improvements Versus Nonmonotonic Variants*. Creativity Research Journal V. 19(4) pp. 329–344.
34. Smith–Autard, J. M. (2000). *Dance Composition, 4th Edition*. London: A & C Black Publishers Ltd, 190 p.
35. Spalva Rita (2004). *Tēls un dejas kompozīcija*. Rīga: RaKa, 125 lpp.
36. Sparshott, F. (1988). *Off the ground: First Steps to a Philosophical Consideration of the Dance*. New York: Princeton University Press, 430 p.
37. Speth, M. (2006). *Dance Spetters II. Motive for Motion*. Maastricht: Dansacademie, 157 p.
38. Sternberg, R. J. (2006). *The Nature of Creativity*. Creativity Research Journal, Vol. 18, No. 1, pp. 87–92.
39. Špona A. (2001). *Audzinašanas teorija un prakse*. Rīga: Raka, 162 lpp.
40. Špona A., Čamane I. (2009). *Audzinašana. Pašaudzināšana*. Rīga: Raka, 260 lpp.
41. Torrance E. P. (1987). *Teaching for Creativity*. In: Isaksen, S. (Ed.) *Frontiers of Creativity Research*. Bufalo, New York: Bearly Limited, p. 189–212.
42. Torrance E. Paul (2002). *The Manifesto: A Guide to Developing a Creative Career*. Westport: Ablex Publishing, 152 p.
43. Torrance, E. P. (1980). *Creativity and futurism in education: Retooling*. Edukation V. 100, pp. 298–311.
44. Torrance, E. P. (1988). *The Nature of Creativity as Manifest in its Testing*. Sternberg, R. J. *The Nature of Creativity*. New - York: Cambridge University Press, pp. 43–75.
45. Urban, K. K. (2007). *Assessing Creativity. A Componential Model*. In Tan, A. G. (Ed.) *Creativity: A Handbook for Teachers*. Singapore: World Scientific Publishing Company, pp. 167–184.
46. Velšs, V. (2006). *Estētikas robežceļi*. Rīga: Zvaigzne ABC, 340 lpp.
47. Žogla, I. (2001). *Didaktiskie modeļi augstskolā*. Skolotājs 2001. 6, 19–21. lpp.
48. Айзенк, Г. (2009). *Парадоксы психологии*. Москва: Эксмо-Пресс, 352 с.
49. Арнаудов, М. (1970). *Психология литературного творчества*. Москва: Прогресс, 654 с.
50. Ахтямова, А. А. (2000). *Психолого-искусствоведческие воззрения Ф. И. Шмита*. Автореф. дис. канд. психол. наук. Тверь 29 с.
51. Баженова, Н. В. (2006). *Педагогические условия развития рефлексии будущего учителя музыки: автореф.* Барнаул, 19 с.
52. Бернс, Р. (2005). *Равитие Я – концепция и воспитание*. Москва: Прогресс, 35 с.

53. Боно, Э. Де (1997). Латеральное мышление. Санкт-Петербург: Питер, 316 с.
54. Валери, П. Об искусстве. Москва: Искусство, 622 с.
55. Васильков, Ю. Х. (2001). Продолжение. Как рождаются актеры. Санкт-Петербург: Сотис, 114 с.
56. Вилсон Г. (2001). Психология артистической деятельности. Таланты и поклонники. Москва: Когито-центр, 202 с.
57. Волков И. П. (1991). Учим творчеству. Воронеж Изд-во Воронежского . университета 160 с.
58. *Выготский Л. С.* (1998). Психология искусства. Минск: Современное слово, 478 с.
59. Гегель, Г. В. Ф. (1968). Эстетика. Идея прекрасного в искусстве или идеал. т. I. Москва: Искусство 312 с.
60. *Гнатко, Н. М.* (1994). Проблема креативности и явление подражания. Москва: ИП РАН, 240 с.
61. Грановская, Р. М. (2002). Конфликт и творчество в зеркале психологии. Москва: Генезис, 573 с.
62. *Джанерьян, С. Т.* (2004). Профессиональная Я-концепция: системный анализ. Автореферат диссертации, Ростов на Дону, 24 с.
63. Емелина, Н. В. (2011). Развитие педагогической рефлексии будущего учителя-музыканта Ярославский педагогический вестник, 2011 № 3 Том II с. 166–170.
64. Ильин, Е. П. (2009). Психология творчества, креативности, одаренности. Санкт-Петербург: Питер, 448 с.
65. Каган М. С. (1996). Философия культуры. Санкт-Петербург, ТОО ТК «Петрополис», 416 с.
66. Комиссаржевский, Ф. Ф. (1999). Я и театр. Москва: Искусство, 272 с.
67. Кривцун, О. А. (2006). Художник и его двойник. Самоотожествление и идентификация в творчестве. РАН: Человек. № 4. с. 63-77
68. Крупник, Е. П. (1999). Психологическое воздействие искусства. Москва: Институт психологии РАН, 236 с.
69. Кузин, В. С. (2005). Психология живописи. Москва: Оникс – 21 век, 304 с.
70. Кузнецова Л. Н. (2014). Об актерских штампах Москва : ГИТИС, 209 с.
71. Кулагин П. Г. (1981). Межпредметные связи в процессе обучения. Москва: Просвещение, 95 с.
72. Курышева, И. В., Зинин, С. И. (2010). Диалогическое общение как путь духовного преображения. Нижний Новгород: НФ ИБП, 253 с.
73. Леонтьев, Д. А. (1998). Введение в психологию искусства Москва: Издательство Московского Университета, 110 с.
74. Лиллов, А. (1981). Природа художественного творчества. Москва: Искусство, 479 с.
75. Локарева, Г. (2002). Структура художественно–эстетической информации произведения искусства. Искусство и образование № 1(19). с. 23-27
76. Лосев, А.Ф. (1995). Диалектика художественной формы. Форма – Стиль – Выражение. Москва: Мысль, 944 с.
77. Макарьев Л. Ф. (1985). О воспитании музыкальном. Москва: ВТО, 127 с
78. Маслоу А. (1997). Дальние пределы человеческой психики. Москва: Евразия, 430 с
79. Околелов, О. П. (2014). Конструктивная педагогика. Москва: Директ Медиа, 160 с.
80. Олива, А. Б. (2005). Искусство между идентичностью и гомогенностью. Художественный журнал. 2005 № 56 с. 35–44.
81. Пиаже, Ж. (1994). Избранные психологические труды. Москва: Международная педагогическая академия, 680 с.
82. Платон, (1965). Избранные диалоги. Москва: Художественная литература 442 с.

83. Полборн, Р. (2003). Образ и предвкушение. Москва: Московский психолого-социальный институт, 2003. 496 с
84. Роджерс, К. (1994). Взгляд на психотерапию. Становление человека. Москва: Прогресс, Универс, 129 с.
85. Рубинштейн, С. Л. (1976). Проблемы общей психологии. Москва: Педагогика, 416 с.
86. Рунин, Б. М. (1999). О психологии импровизации. Психология художественного творчества. Хрестоматия. Сост. Селченко, К. В., Минск: Харвест, с. 626–641.
87. Сеченов, И. М. (1961). Рефлексы головного мозга. Москва: Наука 100 с.
88. Столяренко, Л. Д. (1997). Основы психологии. Ростов на Дону: Феникс, 736 с.
89. Фокин, М. (1962). Против течения. Москва: Искусство, 635 с.
90. Фрейд, З. (1910, 1998). Леонардо да Винчи: Воспоминание детства. Москва: Олимп; ООО Издательство АСТ-ЛТД, 120 с.
91. Холмс, П., Кар, М. (1997). Психодрама – вдохновение и техника. Москва: Независимая фирма Класс, 288 с.
92. Шнейдер, Л. Б. (2004). Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг: Москва: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО МОДЭК, 600 с.
93. Юнг, К. Г. (1994). Психология бессознательного. Москва: Канон, 320 с.
94. Якобсон, П. М. (1971). Психология художественного творчества. Москва: Знание, 248. с.